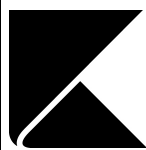

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutus

Sanni Wallius

TALOUSRIKOSTEN TORJUMINEN TILITOIMISTOISSA

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2020

Karelia
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Kesäkuu 2020
Liiketalouden koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600

Tekijä
Sanni Wallius

Nimeke
Talousrikosten torjuminen tilitoimistoissa

Tiivistelmä

Talousrikollisuus on taloudelliseen hyötyyn tähtäävää toimintaa. Yleisin talousrikostyyppi on verorikokset. Talousrikoksiin liittyviä koulutuksia on saatavilla monipuolisesti esimerkiksi Taloushallintoliitolta, Alma Talentilta ja Eduhousesta.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millä tavoin tilitoimistoissa pyritään ehkäisemään ja torjumaan talousrikoksia. Aihe valikoitui osittain sen kiinnostavuuden takia ja osittain myös siksi, että se on ajankohtainen. Teoreettisessa osiossa käsiteltiin tilitoimistoalaa yleisesti ja siihen liittyviä haasteita sekä tilitoimistoille suunnattuja koulutuksia. Lisäksi käsiteltiin talousrikollisuutta ja talousrikostyypppejä.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin haastatteluiden avulla. Haastattelut oli suunnattu viidelle pohjoiskarjalaiselle tilitoimistoyrittäjälle. Haastattelussa oli kaksi pääteemaa, talousrikollisuus ja koulutukset.

Tutkimuksen perusteella talousrikollisuutta on havaittu vähän. Tapaukset ovat olleet niin vähämerkityksisiä, että ne on pystytty selvittämään tilitoimiston ja asiakkaan välillä, eikä se ole vaatinut ilmoittamista eteen päin. Osalla haastateltavista oli kokemusta asiakkaan tekemästä talousrikollisuudesta, mutta tapaukset olivat ilmenneet verotarkastuksen kautta. Yksi haastateltavista yrityksistä oli kehittänyt talousrikosten torjumista ja havaitsemista varten riskianalyysin. Tutkimus osoitti, että kaivattaisiin lisää selkeitä ohjeistuksia siitä, mihin tulisi ilmoittaa havaitessaan talousrikosten tunnusmerkkejä. Koulutusten tarpeellisuus jakoi mielipiteitä, mutta yleisesti kaivattiin enemmän esimerkiksi viranomaisohjeita ja tiedotuksia aiheeseen liittyen.

Kieli
suomi

Sivuja 57
Liitteet 1
Liitesivumäärä 1

Asiasanat
talousrikollisuus, talousrikokset, koulutukset talousrikoksista, tilitoimistoala

THESIS
June 2020
Degree Programme in Business
Economics

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600

Author
Sanni Wallius

Title
Financial Crime Prevention in Accounting Firms

Abstract

Financial crime is an illegal for financial gain. The most common type of financial crime is a tax offence. Education related to financial crimes is available in a variety of ways, for example from the Association of Finnish Accounting Firms, Alma Talent and Eduhouse.

The aim of the thesis was to find out how accounting firms aim to prevent and fight financial crimes. The topic was chosen as it is both interesting and topical. The theoretical part dealt with the accounting industry in general and related challenges in the field, as well as education for accounting firms. In addition, financial crime and types of financial crime were explained in this work.

The study was carried out as a qualitative study. The research material was collected through interviews which had two main themes, financial crime and education. These interviews were carried out at five North Karelian accountancy firms.

According to the study, financial crimes have been detected to a small extent. The cases have been so minor that they have been settled between the accounting firm and the client, and further notifications have not been seen necessary. Some of the interviewees reported experiences of financial crimes committed by their clients, but those cases had occurred through a tax audit. One of the companies interviewed had developed a risk analysis for the prevention of financial crimes. The study showed that more clear guidance is needed on knowing whom to contact when identifying signs of financial crimes. The need for education divided opinions, but on the basis of the results it can be stated that there is a general need for more guidance and information from the state level on the subject.

Language
Finnish

Pages 57
Appendices 1
Pages of Appendices 1

Keywords
Financial crime, educations on financial crimes, accounting industry

Sisältö

1	Johdanto	5
1.1	Taustaa	5
1.2	Tavoitteet	6
1.3	Aiemmat opinnäytetyöt aiheesta	6
1.4	Rakenne	7
2	Tilitoimistoala	7
2.1	Yleistä	7
2.2	Erityispiirteitä	9
2.3	Haasteet	9
2.4	Toimialaan ja perustehtävään liittyvät koulutukset	11
2.5	Koulutukset talousrikollisuudesta	12
3	Talousrikollisuus ja talousrikostyypit	13
3.1	Talousrikollisuus	13
3.1.1	Määritelmä	13
3.1.2	Harmaa talous	14
3.2	Talousrikokset	14
3.2.1	Verorikokset	14
3.2.2	Kirjanpitorikokset	18
3.2.3	Velallisen rikokset	21
3.2.4	Rahanpesurikokset	25
3.2.5	Muita talousrikostyyppejä	28
3.3	Ilmi tulleet talousrikokset	29
3.4	Talousrikosten ehkäisy ja torjunta	30
4	Tutkimuksen toteutus	34
4.1	Tutkimuksen tavoitteet	34
4.2	Tutkimusmenetelmä	34
4.3	Tutkimuksen toteutustapa	35
5	Tutkimustulokset ja niiden analysointi	36
5.1	Yleistä	36
5.2	Tutkimustulokset	36
5.2.1	Talousrikollisuus	36
5.2.2	Koulutukset	45
6	Johtopäätökset ja pohdinta	52
6.1	Johtopäätökset	52
6.2	Pohdinta	54
6.3	Luotettavuus ja eettisyys	57
6.4	Jatkotutkimusmahdollisuudet	57
	Lähteet	59

Liitteet

Liite 1 Haastattelukysymykset

1 Johdanto

1.1 Taustaa

Talousrikoksiksi luokitellaan erilaiset vero-, kirjanpito-, arvopaperimarkkina- sekä joissain määrin myös virka- ja ympäristörikokset. Näiden lisäksi myös velallisen rikokset kuuluvat talousrikoksiin. Vuonna 2017 yleisimmät talousrikokset koostuivat verorikoksista, joiden osuus oli 55 prosenttia muista talousrikosluokista. Taloudellisten vahinkojen määrä yhteiskunnallisesti ajateltuna on hyvin suuri, sillä menetettyjen verojen määrä vuositasolla vaihtelee sadan miljoonan euron ja jopa viiden miljardin euron välillä. (Sisäministeriö 2019.) Verorikokset ja velallisen rikokset liittyvät usein jollain tapaa kirjanpitoon. Näin rikosoikeudenhoidossa lopulta useimmiten tavattu rikostyyppi on kirjanpitorikokset. (Koponen & Sahavirta 2007, 55.)

Opinnäytetyöni käsittelee talousrikosten havaitsemista koulutusten avulla sekä miten tilitoimistoissa puututaan asiakasyritysten harmaalle alueelle siirtymiseen. Tähän aiheeseen kiinnostukseni heräsi osittain siksi, että työskentelen tällä hetkellä tilitoimistossa ja haluaisin itse kirjanpitäjänä oppia tunnistamaan merkkejä talousrikoksista sekä myös tietää, kuinka ehkäistä tai torjua talousrikoksia. Osaksi kiinnostus aiheeseen heräsi muita opinnäytetöitä lukiessa ja lopulta löysin Hanna Määttäsen opinnäytetyön aiheesta ”Tilitoimistokirjanpitäjä talousrikosten havaitsijana”. Kyseisessä työssä tarkasteltiin talousrikosten ja niiden epäilyjen ilmenemistä tilitoimistoympäristössä. Tutkimus toteutettiin verkkokyselyn muodossa Joensuun talousalueen tilitoimistokirjanpitäjille. (Määttänen 2015, 2.)

Tilitoimisto ja talousrikollisuus liittyvät hyvin paljon toisiinsa. Niin tilitoimiston johtaja, kuin asiakkaan kirjanpitoa hoitava kirjanpitäjä ovat rikosvastuussa. Rikosvastuu on kirjanpitäjällä myös tilanteissa, joissa kirjanpitäjä on saanut johdolta toimintaohjeet, mutta tietää itse menettelyn olevan lainvastainen. Johto taas voi joutua vastuuseen alaisensa kirjanpitäjän ratkaisuksista, vaikka ei olisi edes ollut tietoinen niistä. Monesti voi olla se tilanne, että asiakasyritys haluaa yrittää korjata

epätoivoista tilannetta, kuten konkurssia, tekemällä kirjanpitorikoksen. (Fredman 2018.)

1.2 Tavoitteet

Opinnäytetyössäni käsitellään aihetta pelkästään tilitoimiston näkökulmasta. Tässä työssä halutaan perehtyä tarkemmin eri talousrikostyyppeihin ja siihen, miksi talousrikoksia tehdään sekä millä keinoin niitä on mahdollisuus ehkäistä. Lisäksi perehdytään siihen, kuinka yleistä talousrikoksista kouluttaminen on tilitoimistoissa. Yhtenä tavoitteenani on myös syventää omaa tietämystäni talousrikoksista, sillä koen sen hyödylliseksi tämän hetkistä tilitoimistouraani ajatellen. On tärkeää saada selville, millaisiin toimiin tilitoimistoissa ryhdytään, mikäli huomataan asiakasyrityksen liiketoiminnassa viitteitä harmaasta taloudesta tai talousrikoksiin liittyvästä toiminnasta. Ohjataanko asiakasta toimimaan eri tavalla vai onko toiminta tai epäily niin vahva, että täytyisi ottaa yhteyttä viranomaisiin?

Tavoitteenani on tuoda ilmi sitä, kuinka paljon todellisuudessa talousrikoksista tiedetään ja paljonko tietoisuuden lisäämiseen ollaan valmiita panostamaan. Työn on osittain tarkoitus auttaa tilitoimistoyrittäjiä ja myös muita taloushallintoalalla toimivia yrityksiä tunnistamaan keskeisimmät asiat talousrikoksista. Lisäksi tästä opinnäytetyöstä voi saada vinkkejä siihen, mistä on esimerkiksi mahdollisuus saada tietoa aiheeseen liittyvistä koulutuksista.

1.3 Aiemmat opinnäytetyöt aiheesta

Talousrikollisuuteen liittyviä Theseuksessa julkaistuja opinnäytteitä ovat muun muassa Johanna Neuvosen opinnäytetyö aiheesta ”Harmaan talouden torjunta rakennusalailla”, joka käsittelee harmaan talouden ilmenemismuotoja rakennusalailla ja mitä keinoja sen torjunnassa on käytetty (Neuvonen 2012). Teija Taskinen on tehnyt opinnäytetyön aiheesta ”Talousrikollisuus Suomessa”, joka käsittelee yleisellä tasolla talousrikollisuutta ja sen tekemuotoja. Työssä on lisäksi

tuotu esille Suomen rangaistuskäytäntöä talousrikosten suhteen ja on myös tutkittu sitä, kuinka paljon poliisin tutkittavaksi tulee talousrikostapauksia vuositasolla. (Taskinen 2010.) Tanja Koivumäki on tehnyt opinnäytetyön aiheesta ”Verotarkastus ja harmaa talous”, jonka tarkoituksena on ollut tutkia, millä tavoin verotarkastusten avulla voidaan havaita sekä vähentää harmaata taloutta (Koivumäki 2014).

1.4 Rakenne

Opinnäytetyössä luvussa 2 kuvataan tilitoimistoalaa yleisellä tasolla, sen erityispiirteitä sekä haasteita. Lopuksi käsitellään alakohtaisia koulutusmahdollisuuksia sekä koulutuksia talousrikollisuudesta. Luvussa 3 käsitellään talousrikollisuus ja talousrikostyypit, kuten verorikokset, kirjanpitorikokset, velallisen rikokset, rahanpesurikokset ja muita talousrikostyyppejä, jotka eivät välttämättä tilitoimistoalalla ole niin yleisiä. Siinä käydään läpi myös ilmi tulleita talousrikoksia sekä lopuksi talousrikosten ehkäisyyn ja torjuntaan liittyviä asioita.

Luvussa 4 kuvataan opinnäytetyön tavoitteet, menetelmälliset valinnat sekä tutkimuksen toteutus. Luvussa 5 syvennyttään tutkimustuloksiin ja analysoidaan niitä. Luvussa 6 esitetään johtopäätökset ja pohdinta. Lisäksi kuvataan työn luotettavuutta ja eettisyyttä sekä annetaan jatkotutkimusehdotuksia.

2 Tilitoimistoala

2.1 Yleistä

Tilitoimistojen pääasiallinen tehtävä on tarjota asiakkailleen kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluita, mutta näiden lisäksi tilitoimistot tarjoavat nykyisin esimerkiksi erilaisia taloushallinnon konsultoinnin palveluita (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019). Tilitoimiston palveluihin kuuluu jo edellä mainittujen kirjanpidon ja tilinpäätösten lisäksi palkanlaskentaa, ulkoisen laskennan palveluita sekä sisäistä laskentaa.

Kirjanpidossa käsitellään liiketapahtumat sekä asiakkaan toimittamat tositteet. Näiden lisäksi tehdään kuukausittaiset ja vuosittaiset viranomaisraportit, kuten arvonlisäveroraportit, tilinpäätökset ja veroilmoitukset. Palkanlaskenta sisältää palkkojen ja työnantajasuoritusten laskemisen sekä palkkalaskelman lähettämisen ja viranomaisilmoitukset eri jaksoilta. Muut lisäpalvelut on sovittava erikseen tilitoimiston kanssa. Tällaisia lisäpalveluita voivat olla esimerkiksi Kela-hakemusten tekeminen ja ulosottoasiat. Ulkoisen laskennan palvelut ovat esimerkiksi maksatusta, palkanlaskentaa, myynti- ja ostolaskujen käsittelyä. Sisäisessä laskennassa voi olla kyse liiketoiminnan suunnittelusta taikka tuote- tai asiakaskannattavuuksien laskennasta. (Taloushallintoliitto 2019a.)

Vuonna 2016 Suomessa on ollut 4 235 tilitoimistoa, joissa henkilöstön lukumäärä yhteensä on ollut 11 702. Toimipaikkaa kohden henkilöstön määrä vaihtelee 1-2 henkilön toimistoista jopa yli 50 henkilön toimistoihin. 5-9 henkilön toimistossa on keskimäärin 173 asiakasyritystä. Yhteensä liikevaihto on ollut vuonna 2016 noin 970 miljoonaa euroa, joka on kasvanut pikkuhiljaa verrattaessa vuosiin 2014 ja 2015. Yritysten lukumäärä on kuitenkin laskenut hieman vuoden 2014 jälkeen. Tilitoimistoalan tutkinto on KLT, eli taloushallinnon asiantuntijatutkinto, joka kertoo tutkinnon käyneen ammattitaidosta sekä asiantuntijuudesta. Vuonna 2016 tutkinnon suorittaneita on ollut 2 841 henkilöä, joista 76 % työskenteli tilitoimistoissa. Palkkahallinnon asiantuntijoille on olemassa oma koulutuksensa, PHT-koulutus. PHT-asiantuntijoita on vuonna 2016 ollut 473 henkilöä. (Taloushallintoliitto 2019b.)

Taloushallintoliiton jäsenet jakautuvat 812 toimipaikkaan, joissa työskentelee keskimäärin 9,1 henkilöä. Jäsentoimistoissa noin 27 prosenttia on suorittanut KLT-tutkinnon. Jäsenistön henkilöstöä on 7 400, joka on 63 prosenttia kokonaisuudesta 11 702 henkilöstön määrästä. Keskimäärin yhdellä tilinpäätöstaitoisella kirjanpitäjällä on 27 asiakasta. Taloushallintoliiton jäsenenä toimivat taloushallintopalveluita tarjoavat yritykset, joiden toimintatavat ja taloudellinen tilanne ovat tarkistettu, palvelu on turvattu sekä vastuuvakuutettu, toiminta on valvottua ja henkilöstö on koulutettua. Nämä jäsenet hoitavat taloushallintoa yli 150 000 yritykselle ja yhteisölle, jotka ovat pääasiassa pieniä tai keskisuuria yrityksiä. (Taloushallintoliitto 2019b.)

2.2 Erityispiirteitä

Tilitoimistoalan yksi erityispiirre on ketjuuntuminen. Alan nähdään olevan hyvin pienissä osissa, vaikka ketjuuntumista on tapahtunut jonkin verran. Ketjuuntuminen tapahtuu yhdistelemällä pienet yksiköt isoiksi, joilla haetaan suurta taloudellista tilaa. Ketjuuntuminen mahdollistaa suuremmat markkinointiresurssit sekä mahdollisesti myös isompien asiakkaiden ottamisen. Alalla on muutama isompi ketju, mutta sen lisäksi on suuri joukko keskisuuria ja sitäkin enemmän pieniä yrityksiä. (Lattu 2019.)

Erityispiirteenä voidaan nähdä myös pienempien tilitoimistojen asiakaslähtöisyys. Asiakaslähtöisyydellä tässä tapauksessa tarkoitetaan sitä, kun keskitytään enemmän henkilökohtaiseen palveluun. Pienissä tilitoimistoissa henkilökohtainen palvelu on ehkä tärkeämpää isompiin tilitoimistoihin verrattuna, sillä monet asiakkaat valitsevat tilitoimistonsa juuri henkilökohtaisemman palvelun perusteella.

2.3 Haasteet

Automatisoituminen tilitoimistoissa on viime vuosien aikana edennyt hyvin nopeaa vauhtia, ja sen takia esimerkiksi yksityisten tilitoimistojen voi olla ketjutettuja tilitoimistoja vaikeampaa pysyä muutoksessa mukana. Jotkut toimipaikat ovat luopuneet miltei kokonaan paperisista kirjanpidoista ja muista paperisista aineistoista, mutta toisilla aineisto voi olla vielä suurilta osin paperista. Toisaalta se voidaan nähdä myös jonkinlaisena kilpailuetuna vielä nyt, sillä vanhemman sukupolven yrittäjät eivät välttämättä ole teknologian kehityksessä tarpeeksi hyvin mukana, jotta täysin sähköinen asioiminen onnistuisi. Tällöin on hyvä, että on myös olemassa tilitoimistoja, jotka tarjoavat paperisia palveluita edelleen.

Muita haasteita tilitoimistoilla on esimerkiksi jo aiemmin tekstissä käsitelty ketjuuntuminen, jolloin pienemmät tilitoimistot jäävät helposti ketjuuntuneiden tilitoimistojen jalkoihin. Haasteena voidaan nähdä myös auktorisoidut tilitoimistot, sillä auktorisoituminen voi antaa tilitoimistosta luotettavamman ja asiantuntevamman kuvan. Se voi huonontaa mainetta niiltä tilitoimistoilta, jotka eivät ole auktorisointuneita.

Auktorisoituminen tarkoittaa käytännössä sitä, että tilitoimistolla on Taloushallintoliiton toimesta koulutettua henkilöstöä, joiden osaamista pidetään yllä ja siitä myös raportoidaan liitolle. Auktorisoidun tilitoimiston toimintatavat, järjestelmät ja taloudellinen tila on tarkastettu ja valvottu sekä tarkastuslautakunta valvoo ja puuttuu ongelmiin. Lisäksi tilitoimiston palvelu turvataan kirjallisilla sopimuksilla ja vastuuvakuutuksella. (Taloushallintoliitto 2019c.)

Haasteina voidaan nähdä myös eri aloilla toimivat asiakkaat. Talousrikollisuuden näkökulmasta hankalimmat asiakkaat ovat rakennusalalla ja ravintola-alalla. Tämä siitä syystä, että rakennusalalla talousrikollisuus näkyy hyvin paljon kuittikaupparikollisuutena. Kuittikaupalla tarkoitetaan sitä, että yritys välttää tekaistujen kuittien avulla verojen maksamisen palkoista ja rakennusurakoista. (YLE 2008). Ravintola-alalla talousrikollisuus taas näkyy kassan ohi myyntinä sekä verokortilla työskentelynä, jolloin tarvittavia veroja ei suoriteta (PAM 2019).

Vaativaa tilitoimistoille on myös tietyt velvoitteet tilitoimiston ja asiakkaan välillä. Yksi näistä velvoitteista on kirjanpitäjän rikosoikeudellinen vastuu, joka on yleensä talousrikostilanteissa todella suuri. Vastuu on kirjanpitäjällä esimerkiksi silloin, jos kirjanpitäjä tekee kirjanpitoa vajailla tiedoilla ja päätyy ratkaisemaan kirjaustavan itse taikka asiakkaalta saadaan selvitys epäilyttävistä liike tapahtumista, mutta kirjanpitäjä ammatillisen harkinnan perusteella ei pidä selvitystä luotettavana. Myös tapauksissa, joissa taloushallinto ja kirjanpito jakaantuvat asiakasyrityksen ja tilitoimiston kesken, kirjanpitäjän rikosoikeudellinen vastuu ei vähene. Havaitessaan maksu- tai muissa liike tapahtumissa jotain erikoista, on taloushallinnon ammattilaisen puututtava tilanteeseen. Vastaavissa tilanteissa riskienhallinnan kannalta varma ratkaisu olisi purkaa toimeksiantosopimus tai irtisanominen. (Ojala 2019.)

2.4 Toimialaan ja perustehtävään liittyvät koulutukset

Taloushallintoliitto järjestää moneen eri kategoriaan luokiteltavia koulutuksia, joka antaa yritykselle paremmat mahdollisuudet löytää juuri oikeanlainen koulutus tiettyyn tarpeeseen.

Kategoriat ovat:

- kirjanpito ja tilinpäätös
- verotus ja yritys juridiikka
- sisäinen laskenta, talousohjaus ja yritysneuvonta
- palkanlaskenta ja raportointi
- työsuhteen hallinta ja HR-palveluosaaminen
- työoikeus ja muut säännökset
- prosessi, tekniikka ja automaatio
- viestintä ja asiakaspalvelu
- esimiestyö, johtaminen ja kehittäminen
- KLT-ylläpitokoulutus
- PHT-ylläpitokoulutus
- tilauskurssit.

Nämä kategoriat pitävät sisällään kymmeniä, ellei jopa satoja erilaisia lähipäivä- ja verkkokoulutuksia sekä seminaareja. (Taloushallintoliitto 2019d.) Lisäksi esimerkiksi Alma Talent ja Eduhouse järjestävät monia erilaisia koulutuksia, jotka sopivat tilitoimistoille.

Koulutukset mahdollistavat sen, että yrittäjät ja henkilöstö pysyvät ajan tasalla jatkuvan kehityksen keskellä. Tämä on asiakkaita ajatellen ensiarvoisen tärkeää, jotta tilitoimistot päivittävät ajankohtaiset tiedot itselleen ja toimivat sen myötä oikein hankalimmissakin tilanteissa.

Lähtökohtaisesti yrittäjien tulisi olla varautuneita koulutustarpeeseen ja työntekijöiden halukkuuteen kouluttautua. Olisi hyvä tarjota työntekijöille halutessaan

mahdollisuus kouluttautua lisää alaan liittyen. Kouluttautuminen kuitenkin poikkeuksetta aina hyödyttää yritystä jollain tavalla.

2.5 Koulutukset talousrikollisuudesta

Alma Talent on järjestänyt marraskuussa 2019 ”Petos 2019 – Väärinkäytösten ehkäisy” -seminaarin, jonka tarkoituksena on ollut tutustua petosten ajankohtaisiin trendeihin. Kahden päivän pituinen tilaisuus suunnattiin liiketoiminnan edustajille sekä julkisen sektorin organisaatioille. Tämä seminaari ei täysin ollut talousrikosten ehkäisyä varten, mutta sisälsi myös siihen liittyviä seikkoja ensimmäisen päivän ohjelmassa. Seminaarissa on käyty läpi, mikä on modernin petoksen anatomia ja kuinka organisaatio voisi suojautua väärinkäytöksiltä. Modernin petoksen anatomia on pitänyt sisällään esimerkiksi sen, kuinka petokset ja väärinkäytökset ovat muuttuneet ajan saatossa sekä millaisia aikaa kestäviä piirteitä talousrikoksilla ja niiden tekijöillä on ja mitkä taas eroavaisuuksia. (Alma Talent 2019.)

Taloushallintoliitto on järjestänyt syksyllä 2019 erilaisia koulutuksia liittyen talousrikoksiin. Yksi on ”Tilitoimiston riskienhallinta – tilkitse taloudellisten väärinkäytösten mahdollisuus”, jonka tarkoituksena on ollut antaa vinkkejä organisaatiolle mahdollisten vaaranpaikkojen havaitsemiseen. Koulutuksessa on käyty läpi muun muassa vaaran merkkejä kirjanpidon prosesseissa ja toimintamalleissa, kavalluksien ja vaarallisten työyhdistelmien ehkäisyä asiakasyrityksissä, sekä sitä, miten toimitaan, jos epäillään taloudellista väärinkäytöstä. Koulutus toteutettiin yhden päivän kestoisena lähiopetuksena joulukuussa 2019. (Taloushallintoliitto 2019e.)

Toinen koulutuksista on nimeltään ”Rahanpesulaki ja tilitoimiston uudet velvoitteet”, jonka tarkoituksena oli tuoda ilmi rahanpesulain keskeiset velvoitteet tilitoimistojen kannalta sekä opettaa tunnistamaan ja hallitsemaan tilitoimistoalan ja asiakkaiden riskitekijöitä. Koulutus järjestettiin verkkokoulutuksena. Taloushallintoliitolta on myös tarvittaessa mahdollista saada räätälöityjä koulutuksia yrityksen tarpeiden mukaan. (Taloushallintoliitto 2019f.)

3 Talousrikollisuus ja talousrikostyyppit

3.1 Talousrikollisuus

3.1.1 Määritelmä

Nykyisen määritelmän mukaan talousrikollisuudessa yleensä pyritään tekemään liike- tai yritystoimintaan liittyviä oikeudettomaan hyötyyn tähtääviä rikoksia. Määritelmää myös täydennetään lisäämällä käsitteeseen yritystoimintaan verrattava vastaavanlainen toiminta, eli esimerkiksi rahanpesu- ja verorikokset sisältyisivät myös kattavasti määritelmän alle. (Lahti 2007, 10.)

Ensimmäisessä talousrikosten ja harmaan talouden torjuntaohjelmassa vuonna 1996 talousrikokset ovat määritelmän mukaan olleet rikoksia, joita on tavoiteltu taloudellisen hyödyn tähtäämiseksi. Torjuntaohjelman mukaan rikokset tapahtuvat yritystoiminnan tai muun organisaation yhteydessä. Poliisin talousrikosmääritelmä on torjuntaohjelmaa laajempi, jonka mukaan talousrikos on yrityksen tai muun yhteisön toiminnan yhteydessä tai niitä hyväksi käyttäen tapahtuvaa oikeudettomaan, välittömään tai välilliseen, taloudelliseen hyötyyn tähtäävää rangaistavaa tekoa. Lisäksi määritelmällä tarkoitetaan muuta yritystoimintaan verrattavaa ja taloudelliseen hyötyyn tähtäävää suunnitelmallista tekoa, joka näin ollen on rangaistava teko. Yritystoimintaan verrattava toiminta voi olla esimerkiksi yksityishenkilön rahanpesu tai maanviljelijöiden avustuspetokset. (Hirvonen & Määttä 2018, 16-17.)

3.1.2 Harmaa talous

Harmaa talous käsitteenä sivuaa talousrikollisuutta. Harmaata taloutta on liike- ja yritystoiminta, josta ei suoriteta lakisääteisiä maksuja ja veroja. Suomen bruttokansantuotteesta harmaan talouden osuus on arviolta vajaasta miljardista eurosta 14 miljardiin saakka. Yhteiskunnalliset menetykset verojen ja veronluonteisten maksujen osalta on muutaman sadan miljoonan euron ja viiden miljardin euron välillä. (Danielsson 2018, 144.)

Harmaa talous ei rajoitu pelkästään verottomien tulojen saantiin, vaan harmailla markkinoilla hankitut rahavarat hakeutuvat takaisin harmaille markkinoille. Esimerkkinä toimii ravintolat, joissa pimeillä lipputuloilla kustannetaan pimeät palkat. Harmailla markkinoilla toimijat myös saavat tuntuvaan kilpailuedun laillisesti toimivien yrittäjien keskuudessa, sillä ilman veroja ja muita yhteiskunnallisia maksuja harmailla markkinoilla toimivat yritykset voivat myydä palvelujaan ja tuotteitaan halvemmalla, kuin alalla olevat lailliset kilpailevat yritykset. Laajemmassa mittakaavassa harmaa talous voi pahimmillaan aiheuttaa verokertymän supistumisen, joka vaarantaisi kaiken verorahoilla rahoitettavan toiminnan. (Vasara 1997, 10.)

3.2 Talousrikokset

3.2.1 Verorikokset

Verorikokset, joista käytetään myös nimitystä veropetokset, voivat näyttäytyä monella eri tavalla, kuten esimerkiksi arvonlisäveropetoksina, salakuljetusrikollisuutena tai pimeään työvoiman käyttönä. Veropetoksia säännellään eri törkeysasteikon mukaan. Asteikkoon kuuluu veropetos, törkeä veropetos, lievä veropetos ja verorikkomus. (Hirvonen & Määttä 2018, 355.)

Vuonna 1995 Suomen liittyminen Euroopan unioniin toi muutoksia verotusmenettelyihin sekä viranomaisten toimintatapoihin. Lisäksi viranomaisyhteistyö tehostui, joka myös vaikutti omalta osaltaan verotusmenettelyihin ja toimintatapoihin.

Verotusmenettelyiden muutos on vaikuttanut suoraan veropetoksen tunnusmerkistön täyttymiseen. Verorikosoikeuteen on vaikuttanut siirtyminen esitetyyn veroilmoitukseen. (Sahavirta 2007, 177.) Veropetoksista säädetään rikoslain 29 luvun 1-4 pykälissä. Pykälissä käsitellään veropetos, törkeä veropetos, lievä veropetos sekä verorikkomus.

Rikoslain 29 luvun 1 §:ssä veropetoksesta säädetään seuraavaa:

Joka

- 1) antamalla viranomaiselle verotusta varten väärän tiedon veron määrittämiseen vaikuttavasta seikasta,
- 2) salaamalla verotusta varten annetussa ilmoituksessa veron määrittämiseen vaikuttavan seikan,
- 3) veron välttämistarkoituksessa laiminlyömällä verotusta varten säädetyn velvollisuuden, jolla on merkitystä veron määrittämiselle, tai
- 4) muuten petollisesti,

aiheuttaa tai yrittää aiheuttaa veron määrittämättä jättämisen tai sen määrittämisen liian alhaiseksi taikka veron aiheettoman palauttamisen, on tuomittava *veropetoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (RL 29:1.)

Useasti väärän tiedon antamisella tarkoitetaan sitä, että saadut tulot ilmoitetaan verottajalle todellista pienempänä. Kyse voi olla myös tuloista tehtävistä vähennyksistä, kuten matkakuluista. Yrityksen omistajat voivat ilmoittaa omia menojaan yrityksen kuluina, vaikka oikeasti kyseessä olisi palkka, osinko tai toiminimiyrittäjällä yksityisnosto. Tietojen salaaminen on tietojen pimittämistä verottajalta ja siihen voi kuulua myös epätäydellisen tiedon antaminen. Yleisesti ottaen veropetos edellyttää tekijältään tahallisuutta, eli verojen välttäminen on täytynyt olla tarkoituksen mukaista. Vahingossa tehtyjä virheitä ei pidetä rangaistavana, mutta verovelvollisella on velvollisuus noudattaa erityistä huolellisuutta ilmoitusten kanssa, jotta ne ovat aina verolain mukaisia. Tästä syystä tietämättömyys ei ole tahattomuutta, sillä verovelvollisen on selvitettävä asioiden lainmukaisuudet ilmoituksia tehdessään. (AJ&CO 2019a.)

Rikoslain 29 luvun 2 §:ssä törkeästä veropetoksesta säädetään seuraavaa:

Jos veropetoksessa

- 1) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai
- 2) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti

ja veropetos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä veropetoksesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. (RL 29:2.)

Tarkkaa euromääräistä summaa ei ole määritelty sille, missä törkeän veropetoksen raja kulkee. Oikeuskäytännöstä on pääteltävissä, että huomattavaksi taloudelliseksi hyödyksi on usein luettu 15 000-20 000 euroa. Tekoa voidaan pitää erityisen suunnitelmallisena, mikäli tekoon on käytetty paljon aikaa, resursseja sekä ammattitaitoa. Erityisestä suunnitelmallisuudesta voi kertoa esimerkiksi kirjanpitoon on merkityt tositteet, jotka eivät ole todellisia. (FINSTA asianajotoimisto 2019a.)

Rikoslain 29 luvun 3 §:ssä lievästä veropetoksesta säädetään seuraavaa:

Jos veropetos, huomioon ottaen tavoitellun taloudellisen hyödyn määrä tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava *lievästä veropetoksesta* sakkoon. (RL 29:3).

Usein lievät veropetokset on käsitelty rangaistusmääräysmenettelyssä. Keskirangaistus on ollut 20-25 päiväsakkoa. Verohallinnossa lieviksi veropetoksiksi arvioidut tapaukset ovat käytännössä hoidettu veronkorotuksilla. (Hirvonen & Määttä 2018, 360.)

Rikoslain 29 luvun 4 §:ssä verorikkomuksesta säädetään seuraavaa:

Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä jättää muun syyn kuin maksukyvyttömyyden tai tuomioistuimen määräämän maksu kiellon takia määrääjassa suorittamatta

- 1) ennakonpidätyksen, lähdeveron tai tilitettävän varainsiirtoveron,
- 2) kalenterikuukaudelta lasketun liikevaihtoveron tai vastaavan eräistä vakuutusmaksuista suoritettavan veron,
- 3) tilitettävän arvonlisäveron tai
- 4) työnantajan sosiaaliturvamaksun

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava veropetoksena, *verorikkomuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

(29.11.1996/934)

Verorikkomuksena ei kuitenkaan pidetä vähäistä laiminlyöntiä, joka on viivyttelemättä korjattu. (RL 29:4.)

Verorikkomussäännöksen tarkoitus on saada verovelvolliset suorittamaan lakipykälässä määritellyt verot oma-aloitteisesti ja määrättyssä ajassa. Veropetossäännöksen tarkoituksena taas on turvata veronsaajien oikeudet verovelvollisten tietoihin, joiden perusteella verot ja maksut määrätään. Tällöin verot tulisi maksuun oikean suuruusina ja olisi kohdistettu oikealle verolajille. (Sahavirta 2007, 178.)

Taulukosta 1 nähdään vuosien 2010-2017 aikana poliisin, Tullin ja rajavartioston tietoon tulleet veropetokset, törkeät veropetokset sekä verorikkomukset. Tuloksia on vertailtu sekä numeraalisesti, että prosentuaalisesti. Ilmoitetun muutosprosentin ansiosta vuosien välinen vertailu on helpompi tehdä.

Taulukko 1. Poliisin, Tullin ja rajavartioston tietoon tulleet verorikokset 2010-2017. (Danielsson 2018, 139).

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Veropetos, myös lievä	696	616	583	640	851	907	978	1 160
Törkeä veropetos	280	364	432	362	399	422	719	730
Verorikkomus	38	49	35	36	21	24	12	6
Yhteensä	1 014	1 029	1 050	1 038	1 271	1 353	1 709	1 896
<i>Muutos %</i>	<i>-12 %</i>	<i>+5%</i>	<i>-6 %</i>	<i>+8%</i>	<i>+10%</i>	<i>-0%</i>	<i>-9 %</i>	<i>-1 %</i>
Törkeiden veropetosten osuus	28%	35%	41%	35%	31%	31%	42%	43%

Taulukosta 1 voidaan huomata, että veropetosten yhteismäärä on kasvanut vuosittain, lukuun ottamatta 2013 vuotta, jolloin verorikoksia on ollut hieman vähemmän. Vuoden 2013 jälkeen tietoon tulneiden verorikosten määrät ovat olleet suuressa kasvussa. Verorikosten määrän voimakas kasvu selittyy Verohallinnon mukaan verotarkastusten määrän ja laadun parantumisella. (Danielsson 2018, 139.)

Salakuljetusrikollisuus

Salakuljetusrikollisuutta esiintyy esimerkiksi nikotiinituotteiden, alkoholijuomien sekä polttoaineiden salakuljetuksena. Nikotiinituotteista savukkeiden salakuljetuksesta aiheutuneet veromenetykset ovat olleet noin 40 miljoonan euron suuruisia. Nuuskasta aiheutuneet veromenetykset ovat olleet vuonna 2012 noin 26-42

miljoonaa euroa. Alkoholista aiheutuneet veromenetykset ovat olleet vuonna 2012 noin 65-79 miljoonaa euroa. Nestemäisten polttoaineiden aiheuttamat veromenetykset ovat olleet vuonna 2012 suuruudeltaan noin 15-45 miljoonaa euroa. Euroopassa eniten käytössä oleva salakuljetusmuoto on laittomasti vietävien tuotteiden ja tavaroiden piilottaminen peitelastin sekaan tai kuljetusvälineen rakenteisiin. (Hirvonen & Määttä 2018, 100-102).

Pimeä työvoima

Pimeän työvoiman määritelmä on melko selkeä. Työnantaja maksaa työntekijälle palkan esimerkiksi käteisellä, jolloin palkkaa ja siihen liittyviä sivukuluja ei ole kirjattu ollenkaan yrityksen kirjanpitoon. Tällöin palkasta jää ennakonpidätys tekemättä ja sosiaaliturvamaksut maksamatta. Mikäli työvoimaa on tarjolla runsaasti ja töitä taas vähemmän, työnantaja saa määritellä pimeän palkan suuruuden. Kyseisessä tilanteessa palkan määrä on yleensä vähemmän verrattuna esimerkiksi työehtosopimuksessa määritellyyn palkkaan. Työntekijän ei kuitenkaan tarvitse maksaa veroja eikä hän menetä mahdollisia sosiaalietuuksiaan, kun tehdyn työn korvauksesta ei ilmoiteta mihinkään. (Vasara 1997, 62.)

3.2.2 Kirjanpitorikokset

Kirjanpidon tarkoitus on kuvata yrityksen toimintaa sekä taloudellista tilannetta. Nämä tiedot ovat erityisen tärkeitä yrityksen omistajan lisäksi mahdollisille luotonantajille, liikekumppaneille sekä tietenkin viranomaisille. Kirjanpidon todenmukaisuuden valvominen on erityisesti talousrikollisuuden kannalta tärkeää. Kirjanpitorikokseen ei lueta pieniä virheitä kirjanpidossa, vaan teolla on täytynyt yrittää vaikeuttaa oikean ja riittävän kuvan saamista yrityksen toiminnasta sekä sen tuloksesta. (AJ&CO 2019b.)

Useasti kirjanpitorikokset ovat olleet taloudellisiin vaikeuksiin joutuneiden pienyrityksien rikollisuutta, jonka seurauksena kirjanpitoa on laiminlyöty toiminnan hii-
puessa. Joissain määrin ne ovat olleet apurikollisuutta esimerkiksi veropetoksiin,

jolloin on pyritty hankkimaan lainvastaista taloudellista hyötyä kirjanpitoa väärentämällä tai muuntelemalla. (Hirvonen & Määttä 2018, 374.) Kirjanpitorikoksista säädetään rikoslain 30 luvun 9-10 pykälissä. Pykälissä käsitellään kirjanpitorikos, törkeä kirjanpitorikos sekä tuottamuksellinen kirjanpitorikos.

Rikoslain 30 luvun 9 §:ssä säädetään kirjanpitorikoksesta seuraavaa:

Jos kirjanpitovelvollinen, tämän edustaja, kirjanpitovelvollisessa oikeushenkilössä tosiasiallista määräysvaltaa käyttävä tai se, jonka tehtäväksi kirjanpito on toimeksiannolla uskottu,

- 1) laiminlyö liiketapahtumien kirjaamista tai tilinpäätöksen laatimista vastoin kirjanpitolainsäädännön mukaisia velvollisuuksia,
- 2) merkitsee kirjanpitoon vääriä tai harhaanjohtavia tietoja taikka
- 3) hävittää, kätkee tai vahingoittaa kirjanpitoaineistoa

ja siten vaikeuttaa oikean ja riittävän kuvan saamista kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta tai taloudellisesta asemasta, hänet on tuomittava kirjanpitorikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (RL 30:9.)

Perusmuotoiseen kirjanpitorikokseen ei kuulu oikeushenkilön rangaistusvastuuta, joten siitä ei voida tuomita yhteisösakkoa. Oikeushenkilön toiminnan ohjaamisen näkökulmasta perusmuotoiseen kirjanpitorikokseen ei liity merkittäviä seuraamuksia. Mahdollista on, että yhteisösakolla olisi perusmuotoisissa kirjanpitorikoksissa käytännön merkitystä, koska perusmuotoinen kirjanpitorikos kohdistuu törkeää kirjanpitorikosta useammin toimintaansa jatkavaan oikeushenkilöön. Kirjanpitorikoksista tuomittujen tapausten määrä on pysynyt vuosien ajan melko tasaisena, aina 150 molemmin puolin. (Hirvonen & Määttä 2018, 375-376.)

Rikoslain 30 luvun 9a §:ssä säädetään törkeästä kirjanpitorikoksesta seuraavaa:

Jos kirjanpitorikoksessa

- 1) liiketapahtumien kirjaaminen tai tilinpäätöksen laatiminen laiminlyödään kokonaan tai olennaisilta osiltaan,
- 2) väärrien tai harhaanjohtavien tietojen määrä on huomattavan suuri, ne koskevat suuria summia tai ne perustuvat sisällöltään väärin tositteisiin taikka
- 3) kirjanpito hävitetään tai kätketään kokonaan tai olennaisilta osiltaan taikka sitä vahingoitetaan olennaisilta osiltaan

ja kirjanpitorikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksente-kijä on tuomittava törkeästä kirjanpitorikoksesta vähintään neljäksi kuu-kaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. (RL 30:9a.)

Lähtökohtaisesti törkeän kirjanpitorikoksen tunnusmerkistön täyttyminen vaatii hyvin olennaista kirjanpitolain rikkomista, esimerkiksi yhden tilikauden tilinpää-töksen laiminlyömistä olennaisilta osiltaan. Pelkästään yksi tosite voisi aiheuttaa syytteen perustunnusmerkistön sijaan törkeästä tekemuodosta, mikäli tositteella olisi erityisen merkittävä taloudellinen merkitys. Pienemmissä yrityksissä isom-mat virheet yleensä tulevat ilmi suuryrityksiä helpommin, sillä suuremmissa yri-tyksissä virheiden todellinen vaikutus yhtiön talouteen sekä kirjanpidosta saata-van taloudellisen tilanteen ja aseman oikeaan informaatioarvoon on pienempi kuin pienyrityksissä. (Vento 2015.)

Rikoslain 30 luvun 10 §:ssä säädetään tuottamuksellisesta kirjanpitorikoksesta seuraavaa:

Jos kirjanpitovelvollinen, tämän edustaja, kirjanpitovelvollisessa oikeus-henkilössä tosiasiallista määräysvaltaa käyttävä tai se, jonka tehtäväksi kirjanpito on toimeksiannolla uskottu, törkeästä huolimattomuudesta

- 1) laiminlyö kokonaan tai osaksi liiketapahtumien kirjaamisen tai tilinpää-töksen laatimisen taikka
- 2) hävittää, hukkaa tai vahingoittaa kirjanpitoaineistoa

ja siten olennaisesti vaikeuttaa oikean ja riittävän kuvan saamista kirjan-pitovelvollisen toiminnan taloudellisesta tuloksesta tai taloudellisesta asemasta, hänet on tuomittava tuottamuksellisesta kirjanpitorikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (RL 30:10.)

Tuottamuksellista kirjanpitorikosta voi monilta osin verrata perustunnusmerkistön kirjanpitorikokseen. Erona on vain se, että tuomitsemiskynnys on tässä alem-pana. Tuottamukselliseen kirjanpitorikokseen syyllistyessä riittää törkeä huoli-mattomuus eli tuottamus. Riittää, että yrittäjän, yhteisön johtohenkilön tai kirjan-pitoa toimeksiannosta suorittavan henkilön on ammattitaidollaan huomattava tai kiinnitettävä huomiota siihen, mikäli jokin tuottamuksellisen kirjanpitorikoksen tunnusmerkistöstä voisi täytyä. Tämän säännöksen perusteella voi saada tuo-mion, mikäli ei reagoida edellä mainittuihin tehtyihin huomioihin. (Vento 2015.)

Taulukossa 2 on tuotu esille vuosina 2008-2017 poliisin tietoon tulleiden kirjanpitorikosten määrä. Lisäksi taulukossa on esitetty muutosprosentit aina edellisvuoteen verraten.

Taulukko 2. Poliisin tietoon tulleet kirjanpitorikokset 2008-2017. (Danielsson 2018, 141).

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Kirjanpitorikos	703	777	715	684	768	785	889	815	787	778
Muutos %	-8 %	+11%	-8 %	-4 %	+12%	+2%	+13%	-8 %	-3 %	-1 %

Kirjanpitorikoksien määrä on ollut alhaisimmillaan vuonna 2011. Korkeimmillaan kirjanpitorikosten määrä on ollut vuonna 2014. Taulukossa viimeisimmät kaksi vuotta on ollut suhteellisen tasalukuista. Kirjanpitorikokset ovat tulleet ilmi yleensä vero- tai velallisen rikoksien yhteydessä. Suurin osa rikoksista tulee ilmi verotarkastuksissa. Viime vuosina noin neljännes Verohallinnon tekemistä rikosilmoituksista on koskenut kirjanpitorikoksia. (Danielsson 2018, 141.)

3.2.3 Velallisen rikokset

Velallisen rikokset esiintyvät tilanteissa, joissa velallinen loukkaa menettelyillään velkojensa etuja ja oikeuksia. Useasti tällaisiin rikostilanteisiin ajaututaan velallisen joutuessa syvään taloudelliseen ahdinkoon. Yleensä suurin velkoja on verottaja. (FINSTA asianajotoimisto 2019a.) Velallisen rikoksista säädetään rikoslain 39 luvun pykälissä 1-3.

Rikoslain 39 luvun 1 §:ssä säädetään velallisen epärehellisyydestä seuraavasti:

Velallinen, joka

- 1) hävittää omaisuuttaan,
- 2) ilman hyväksyttävää syytä lahjoittaa tai muuten luovuttaa omaisuuttaan,
- 3) siirtää omaisuuttaan ulkomaille saattaakseen sen velkojensa ulottumattomiin taikka
- 4) lisää perusteettomasti velvoitteitaan

ja siten aiheuttaa maksukyvyttömäksi tulemisensa tai oleellisesti pahentaa maksukyvyttömyyttään, on tuomittava velallisen epärehellisyydestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (RL 39:1.)

Velallinen voi syyllistyä velallisen epärehellisyyteen esimerkiksi aiheuttamalla oman maksukyvyttömyytensä taikka oleellisesti heikentämällä sitä. Maksukyvyttömyydeksi ei lasketa hetkellistä huonoa rahatilannetta, vaan tilanteen on oltava pysyvämpi, jotta voidaan puhua maksukyvyttömyydestä. Velallisen toimilla ja maksukyvyttömyydellä tulee olla syy-yhteys, eli syyn on oltava välttämätön toimien ja maksukyvyttömyyden syntymiselle. (FINSTA asianajotoimisto 2019b.)

Rikoslain 39 luvun 1a §:ssä säädetään törkeästä velallisen epärehellisyydestä seuraavaa:

Jos velallisen epärehellisyydessä

- 1) tavoitellaan huomattavaa hyötyä,
- 2) aiheutetaan huomattavaa tai erityisen tuntuva vahinko velkojille tai
- 3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti

ja velallisen epärehellisyys on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava törkeästä velallisen epärehellisyydestä vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. (RL 39:1a.)

Huomattavalla taloudellisella vahingolla tarkoitetaan rahallisesti suurta menetystä. Erityisen tuntevan vahingon arvioinnissa pääpaino on rikoksen vaikutuksella uhrin yksilölliseen varallisuusasemaan. Uhrin taloudelliset olosuhteet huomioiden teon seuraukset voivat olla hyvinkin tuntevat, vaikka euromääräisesti vahinko ei olisi kovin suuri. Taloudellisen vahingon määrä voi olla arvosteltaessa suuri myös silloin, jos yksittäisten velkojien menetykset yhdessä muodostuvat suureksi. Erittäin suunnitelmalliseksi teko voidaan luokitella esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa pyritään rikoksen menestykselliseen suorittamiseen tai pyritään vaikeuttamaan rikoksen selvittämistä. (Hirvonen & Määttä 2018, 389.)

Rikoslain 39 luvun 2 §:ssä säädetään velallisen petoksesta seuraavasti:

Velallinen, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä konkurssi-, ulosotto-, velkajärjestely- tai saneerausmenettelyssä

- 1) salaa omaisuuttaan,

- 2) ilmoittaa kokonaan tai osittain perusteettoman taikka valeoikeustoi-
meen perustuvan velvoitteen,
- 3) antaa muun väärän tai harhaanjohtavan tiedon velkojien kannalta mer-
kityksellisestä seikasta, tai
- 4) jättää ilmoittamatta velan,

on tuomittava *velallisen petoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Jos velallinen oikaisee erehdyttävän tiedon tai muuten ehkäisee tekonsa vaikutuksen menettelyyn, ennen kuin hän vahvistaa pesäluettelon oikeaksi tai erehdyttävä tieto muuten vaikuttaa menettelyyn, ei tekoa pidetä velallisen petoksena.

Velallisen petos toteutuu maksukyvyttömyysmenettelyssä, jossa velallinen ei täytä tietojenantovelvollisuuttaan, vaan salaa esimerkiksi sellaista omaisuutta, jota voitaisiin käyttää ulosotossa olevien velkojen maksuun. Omaisuuden salaa-
minen on mahdollista valmistella esimerkiksi siirtämällä valeoikeustoimilla velal-
lisen omaisuutta jollekin toiselle tai hankkimalla velallisen varoilla omaisuutta toi-
sen nimiin. Omaisuudeksi luetaan kaikenlainen omaisuus, esimerkiksi velallisen
saatavat. (Hirvonen & Määttä 2018, 392.)

Törkeä velallisen petoksesta tulee silloin, kun petoksessa tavoitellaan huomatta-
vaa hyötyä tai velallinen vahvistaa väärän tai harhaanjohtavan tiedon tuomiois-
tuimessa oikeaksi. Lisäksi petoksen on oltava kokonaisuudessaan törkeä. Van-
keusrangaistus on pituudeltaan neljästä kuukaudesta neljään vuoteen. (RL 39:3.)

Velallisen petos ja velallisen epärehellisyys eroavat toisistaan siten, että velalli-
sen petoksen tulee tapahtua jonkin tunnusmerkistössä mainitun täytäntöönpanon
yhteydessä. Lisäksi velallisen petoksella tarkoitetaan varallisuusaseman näen-
näistä huonontamista, kun taas velallisen epärehellisyydessä velallisen varalli-
suusasema todellisesti vaarannetaan. (Koponen 2007, 105.)

Rikoslain 39 luvun 4-6 pykälissä käsitellään velallisen vilpillisyys, velallisrikkomus
sekä velkojansuosinta. Velallisen vilpillisyyttä on, jos velallinen tekee rikoslain 39
luvun 2 §:ssä tarkoitetun teon ilman hyötymistarkoitusta joko tahallaan tai törke-
ästä huolimattomuudesta. Tällöin rangaistus on sakko taikka vankeustuomio
enintään yhdeksi vuodeksi. Velallisrikkomuksen tunnusmerkistö täyttyy, mikäli

velallisen petos tai vilpillisyys, huomioiden velallisen antaman väärän tai harhaanjohtavan tiedon vähäinen merkitys velkojien kannalta taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Velallisrikkomuksesta on tuomittava sakkoon. Velkojansuosinta on harvemmin tuomittu rikos, esimerkiksi vuonna 2016 käräjäoikeudessa siitä tuomittiin kahdessa tapauksessa. Velkojansuosinnan tunnusmerkistön täyttyminen edellyttää, että velallinen tietää itsensä kyvyttömäksi täyttämään velvoitteensa ja suosii tiettyä velkojaa muiden velkojien kustannuksella. (Hirvonen & Määttä 2018, 397.)

Taulukossa 3 on esitelty poliisin tietoon tulleet velallisen rikokset vuosilta 2008-2017. Taulukossa on eriteltynä velallisen epärehellisyys ja velallisen petos (myös törkeä) sekä velallisen vilpillisyys, velallisrikkomus ja velkojan suosinta. Tulokset ovat ilmoitettu numeraalisessa muodossa, mutta lisäksi on vertailtu myös muutosta, joka on ilmoitettu prosentuaalisesti.

Taulukko 3. Poliisin tietoon tulleet velallisen rikokset 2008-2017. (Danielsson 2018, 141).

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Velallisen epärehellisyys ja velallisen petos (myös törkeä)	390	474	415	435	413	442	488	489	436	436
Velallisen vilpillisyys, velallisrikkomus, velkojan suosinta	14	16	15	18	12	16	18	15	22	19
Yhteensä	404	490	430	453	425	458	506	504	458	455
Muutos %	-1 %	+21%	-12 %	+5%	-6 %	+8%	+10%	-0%	-9 %	-1 %

Taulukosta 3 voidaan huomata, että velallisen rikokset ovat olleet alhaisimmillaan vuonna 2008 ja korkeimmillaan taas vuosina 2014 ja 2015. Viime vuosina kasvua on tapahtunut rikosten törkeissä tekemuodoissa niin velallisen rikoksissa, kuin muissakin talousrikosmuodoissa. Velallisen rikoksissa kasvuprosentti on noin 50 prosentista yli 70 prosenttiin. Vuonna 2017 törkeiden tekemuotojen osuus on ollut aika suuri, 72 prosenttia, kaikista velallisen rikoksista. Tilastoitujen lievien velallisten rikosten määrä on ollut erittäin alhainen jo useamman vuoden ajan. (Danielsson 2018, 141.)

3.2.4 Rahanpesurikokset

Rahanpesun toimien tarkoituksena on siirtää rikollisella toiminnalla hankittu omaisuus tai rikoksen tuottama muu hyöty lailliseen talousjärjestelmään siten, että varallisuus erotellaan rikollisesta alkuperästään ja saadun varallisuuden teko pysytään laillistamaan ainakin pintapuolisesti. Rahanpesun on Suomessa arvioitu kohdistuvan pääasiassa talous- ja huumausainerikoksilla saatuun omaisuuteen. (Sahavirta 2007, 146.)

Poliisin tietoon tulleiden rahanpesurikosten määrä on vuositasolla hieman alle 200. Vuonna 2011 tehdyn lakimuutoksen jälkeen määrä on jonkin verran lisääntynyt. Lakimuutoksessa omaisuuden hallussapito lisättiin tekotavaksi. Myös ilmoitukset rahanpesuepäilyistä on lisääntynyt, joka johtuu rahanpesun selvittelykeskuksen mukaan ilmoitusmenettelyihin tehdyistä muutoksista. (Danielsson 2018, 143-144.)

Rahanpesulla on yhteiskunnallisesti katsottuna hyvin laaja vaikutus. Se vaikuttaa myös laajasti rahanpesua tekevän yrityksen liiketoimintaan, sillä yritys joutuu luonnollisesti rahanpesun tullessa ilmi kantamaan maineeseen ja liiketoimintaan liittyvät taakat. Yritykset voivat olla tekemisissä rahanpesun kanssa joko asiakkaan kautta tai toisessa tilanteessa yrityksen sisällä voi olla henkilö, joka on syylistynyt tai jonka epäillään syylistyneen rahanpesuun. Mikäli on kyse asiakkaaseen kohdistuvasta rahanpesuepäilystä, on yrityksellä velvollisuus ilmoittaa havainnoistaan Suomen Keskusrikospoliisissa sijaitsevalle rahanpesun selvittelykeskukselle. (Sihvonen & Uusi-Hautamaa 2019, 52-54.) Rahanpesusta säädetään rikoslain 32 luvun pykälissä 6-10. Pykälissä käydään läpi rahanpesun, törkeän rahanpesun, salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi sekä tuottamuksellisen rahanpesun tunnusmerkistöt.

Rikoslain 32 luvun 6 §:ssä säädetään rahanpesusta seuraavaa:

Joka

1) ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää, välittää tai pitää hallussaan rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä

tai peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen rikoksentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset taikka

2) peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä,

on tuomittava *rahanpesusta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava. (RL 32:6.)

Kohdan 1 täyttyminen edellyttää korotettua tahallisuutta, eli peittämis- tai häivyttämistarkoitusta. Kätkemisrikos voi kohdistua vain rikoksella saatuun omaisuuteen. Kätkijän tulee olla tietoinen siitä, että varat on saatu jollain säännöksessä mainitulla keinolla. (Sahavirta 2007, 154.)

Rikoksella hankitun omaisuuden ja varojen käyttämisestä on hankaloitettu nyky-yhteiskunnassa. Pankeilla on velvollisuus ottaa selvää rahojen alkuperästä asiakkaan tuodessa ison määrän käteistä, jonka takia rikollinen raha yritetään ”pestä” lailliseksi. (AJ&CO 2019c.)

Rikoslain 32 luvun 7 §:ssä säädetään törkeästä rahanpesusta seuraavaa:

Jos rahanpesussa

- 1) rikoksen kautta saatu omaisuus on ollut erittäin arvokas tai
- 2) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti,

ja rahanpesu on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä rahanpesusta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava. (RL 32:7.)

Rikoksen kautta saadun omaisuuden arvokkuus on oikeuskäytännössä määritelty erittäin arvokkaaksi silloin, kun omaisuus on ollut arvoltaan noin 5000 euroa. Tekomuotoa arvioidaan törkeäksi siinä tapauksessa, kun kohdistus tapahtuu kokonaisvaltaisesti suureen rikoshyötyyn. Mikäli erittäin arvokas omaisuus jaetaan useamman rahanpesijän kesken ja sen johdosta yksittäinen osuus ei olisi enää

kovinkaan arvokas, niin rikos voi silti olla tekemuodoltaan törkeä yksittäiselle rahanpesijälle. (Sahavirta 2007, 165.)

Rikoslain 32 luvun 8 §:ssä salahankkeesta törkeän rahanpesun tekemiseksi säädetään seuraavaa:

Joka sopii toisen kanssa sellaisen törkeän rahanpesurikoksen tekemisestä, jonka kohteena on lahjuksen antamisen, lahjuksen ottamisen, 29 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun veroon kohdistuvan törkeän veropetoksen tai törkeän avustuspetoksen tuottama hyöty tai sen tilalle tullut omaisuus, on tuomittava *salahankkeesta törkeän rahanpesun tekemiseksi* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. (RL 32:8.)

Salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi on rangaistava ainoastaan edellä mainittujen rikosten yhteydessä, ei siis kaikissa törkeissä rahanpesutapauksissa. Salahanke tekona edellyttää suunnitelmallisuutta. Alioikeuksissa ei vuoteen 2016 mennessä ole ollut yhtään tuomiota koskien salahanketta törkeän rahanpesun tekemiseksi. (Hirvonen & Määttä 2018, 385.)

Rikoslain 32 luvun 9 §:ssä tuottamuksellisesta rahanpesusta säädetään seuraavaa:

Joka törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy 6 §:ssä tarkoitettuihin toimiin, on tuomittava *tuottamuksellisesta rahanpesusta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (RL 32:9).

Kriminalisoitua on se, jos varojen vastaanottajalla ei ole varmaa tietoa varojen alkuperästä, mutta teko osoittaa kuitenkin törkeää huolimattomuutta. Tuottamusarvioinnissa on kiinnitettävä huomiota mahdollisuuksiin selvittää varojen alkuperää. Vuonna 2010 alioikeuksissa tuottamuksellisia rahanpesutuomioita on ollut vain 3, mutta vuonna 2016 26. Tuomioiden lukumäärä on näin ollen ollut kasvussa viime vuosina. (Hirvonen & Määttä 2018, 385.)

Rikoslain 32 luvun 10 §:ssä rahanpesurikkomuksista säädetään seuraavaa:

Jos rahanpesu tai tuottamuksellinen rahanpesu, huomioon ottaen omaisuuden arvo tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvoستن vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava *rahanpesurikkomuksesta* sakkoon. (RL 32:10).

Rahanpesurikkomuksissa vähäisyyden arviointi perustuu aina lopulta kokonaisharkintaan. Vuosien 2010-2013 välillä alioikeuksissa tuomittujen rahanpesurikkomusten määrä on vaihdellut nollan ja yhden välillä, joten tuomioita on tullut melko harvoin. Kuitenkin vuonna 2016 alioikeudessa tuomittuja rahanpesurikkomuksia oli yhteensä 11 tapauksessa. (Hirvonen & Määttä 2018, 385.)

3.2.5 Muita talousrikostyyppiejä

Arvopaperimarkkinarikokset

Arvopaperimarkkinarikoksista säädetään rikoslain 51 luvussa. Pykälissä säädetään sisäpiirintiedon väärinkäytöstä, törkeästä sisäpiirintiedon väärinkäytöstä, sisäpiirintiedon ilmaisemisesta, markkinoiden manipuloinnista, törkeästä markkinoiden manipuloinnista, arvopaperimarkkinoita koskevasta tiedottamisrikoksesta, määritelmistä, soveltamisalasta, rajoitussäännöksistä sekä oikeushenkilön rangaistusvastuusta.

Edellä mainittujen sääntelyiden tarkoituksena on turvata yritysten mahdollisuus hankkia investointeihinsa kustannustehokasta oman pääoman ehtoista rahoitusta. Tavoitteen saavuttamiseksi on pyrittävä edistämään rahoitusta tarjoavien eli niin perinteisten sijoittajien kuin kotitalouksienkin investointihalukkuutta. Investointihalukkuus edellyttää luottamusta ja sen lisäksi markkinoiden puolueettomaan ja tehokkaaseen toimintaan. (Häyrynen & Kurenmaa 2006, 5.)

Sisäpiirintiedon väärinkäyttöä on pidetty melko vaikeasti selvitettävänä ja toteen näytettävänä rikoksena. Harvemmin on mahdollista selvittää jälkikäteen, onko tekijä ollut tietoinen siitä, että tieto on ollut sisäpiirintietoa (Hirvonen & Määttä 2018, 422-428.)

Taulukossa 4 on esitelty finanssivalvonnan tutkimien arvopaperimarkkinoihin kohdistuvien rikosten määrä vuosina 2008-2017. Taulukosta nähdään eriteltynä sisäpiirintiedon väärinkäyttö, markkinoiden manipulointi, tiedottamisrikos sekä

muut arvopaperimarkkinoiden väärinkäytöstapaukset. Lisäksi taulukosta nähdään tutkintapyyntöjen määrä poliisille, julkisten huomautusten määrä, julkisten varoitusten määrä, rikemaksujen määrä sekä seuraamusmaksujen määrä.

Taulukko 4. Finanssivalvonnan tutkimat arvopaperimarkkinoiden väärinkäytöstapaukset 2008-2017. (Danielsson 2018, 143).

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Sisäpiiritiedon väärinkäyttö	27	37	27	34	23	47	36	57	47	59
Markkinoiden manipulointi	11	17	11	23	35	28	23	40	31	24
Tiedottamisrikos	12	16	25	16	23	17	18	24	24	11
Muu	12	4	7	7	4	8	6	6	5	1
Yhteensä	62	74	70	80	85	100	83	127	107	96
Tutkintapyyntö poliisille	5	0	3	4	5	4	3	5	2	6
Julkinen huomautus	1	5	3	3	3	0	0	2	0	0
Julkinen varoitus	1	0	0	0	3	2	2	0	2	5
Rikemaksu	14	0	1	5	14	6	2	19	2	3
Seuraamusmaksu	0	0	0	0	0	0	1	0	3	4

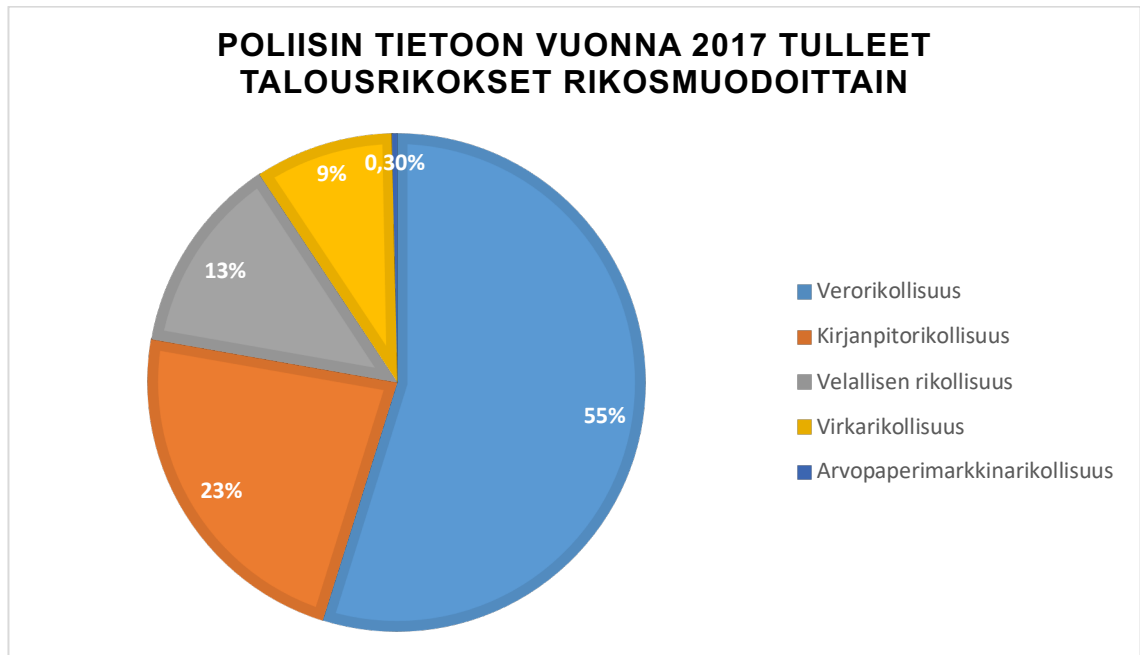
Taulukossa esitetyistä rikosmuodoista eniten on tutkittu sisäpiiritiedon väärinkäyttöä sekä myös markkinoiden manipulointia. Yhteensä tutkimuksia on tehty eniten vuonna 2015, mutta sittemmin tutkimuksen määrät ovat vähentyneet. Vuonna 2017 määrättiin kolme rikemaksua raportoinnin laiminlyönnistä ja neljä seuraamusmaksua, jotka koskivat dokumentointivaatimusten laiminlyöntejä ja eturistiriitatilanteiden tunnistamatta jättämistä ja ehkäisemistä. (Danielsson 2018, 143.)

Myös muita talousrikostyypppejä on olemassa, kuten ympäristörikokset ja virkari-
kokset. Näitä rikostyypppejä on harvemmin mahdollista havaita tilitoimiston toi-
mesta. Tässä työssä on haluttu katsoa asioita tilitoimistojen havaitsemiskyvyn
näkökulmasta, jolloin näitä rikoksia ei ole oleellista luokitella siihen mukaan.

3.3 Ilmi tulleet talousrikokset

Vuonna 2017 poliisin tietoon tuli yhteensä 3 431 vero-, kirjanpito-, virka-, arvopa-
perimarkkina- ja velallisen rikoksia. Luvusta puuttuvat kuitenkin talousrikollisuu-
den muodot, joita on käsitelty teoksen muissa luvuissa. Talousrikoksissa, jotka

tulevat poliisin tietoon, on tason vaihteluja johtuen kokonaisrikollisuuden sekä ilmi- ja piilorikollisuuden suhteen vaihtelusta. Piilorikollisuuden laajuuteen vaikuttaa viranomaiskontrollin tehokkuus ja kohdentuminen sekä lisäksi rikosten kohteiksi joutuneiden ilmoitushalukkuus. Kokonaisrikollisuuden tasoon vaikuttaa merkittävimmin historialliset taloudelliset suhdanteet. (Danielsson 2018, 138-139.)

Kuvio 1. Poliisin tietoon vuonna 2017 tulleet talousrikokset rikosmuodoittain. (Danielsson 2018, 139).

Kuviosta 1 käy ilmi, että verorikollisuuden osuus on yli puolet kaikista talousrikostyypeistä. Seuraavaksi suurin rikosmuoto on kirjanpitorikollisuus. Velallisen rikollisuus sekä virkarikollisuus ovat myös melko suuressa roolissa talousrikoksissa. Arvopaperimarkkinarikollisuuden osuus on todella pieni.

3.4 Talousrikosten ehkäisy ja torjunta

Vuonna 2016 talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa hyväksyttiin harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategia, joka kattaa kansallisen sekä kansainvälisen toiminnan. Strategian tavoitteeksi on määritelty yritystoiminnassa

tapahtuvan harmaan talouden sekä talousrikollisuuden ennaltaehkäisy ja vähentäminen. Kansainvälistyminen tuo mukanaan uusia haitallisia ilmiöitä, joiden torjuminen on tärkeä osa talousrikosten ja harmaan talouden torjumisprosessia. Valvontaa hankaloittavat ulkomaisten yritysten alihankintaketjut sekä tavaroiden ja palveluiden sähköisen kaupan kansainvälisyys, virtuaalivaluuttojen käyttö, veroparatiisien ja erilaisten välikäsien käyttäminen. (Valtioneuvoston viestintäosasto 2016.)

Sisäministeriö on julkaissut huhtikuussa vuonna 2016 valtioneuvoston periaatepäätöksen koskien kansalliseksi harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategiaksi vuosille 2016-2020. Strategian tarkoitus on ollut ennaltaehkäistä ja vähentää liiketoiminnassa tapahtuvaa sekä yhteiskunnallista vahinkoa aiheuttavaa harmaata taloutta ja talousrikollisuutta. Talousrikosten ehkäisyyn on pyritty vaikuttamaan edistämällä viranomaisten yhteistyötä. Lisäksi on kehitetty myös kansainvälistä yhteistyötä tehostamalla valvontaa kansainvälisissä tilanteissa lainsäädäntö- ja valvontaviranomaisten keinoin. Tällä ajanjaksolla on erityisesti kiinnitetty huomiota veroparatiiseista aiheutuneiden haittailmiöiden torjuntaan. (Sisäministeriö 2016a.)

Sisäministeriö on julkaissut kesäkuussa vuonna 2016 harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelman vuosille 2016-2020. Toimenpideohjelma on laadittu periaatepäätöksessä todetun strategian toteutumisen edellytyksen vuoksi. Sisäministeriön ensimmäisenä kärkihankkeena on markkinoiden toimivuuden ja terveen kilpailun turvaaminen yritysten ja kansalaisten oikein toimimisen mahdollisuuksia parantamalla, hallinnollista taakkaa keventämällä sekä tehostamalla korruption torjuntaa ja ennalta estämistä. Hankkeessa lisätään velvoitteiden hoitamista koskevien tietojen sekä mahdollisia harmaan talouden toimijoita koskevien tietojen yleisöjulkisuutta, saatavuutta ja maksuttomuutta, kansallinen tulorekisteri, harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan aiheuttaman sääntelytaakan ja sen seurannan, korruption ennaltaehkäisyyn, tunnistamisen ja paljastamisen tehostamisen, poikkihallinnollisen selvityksen harmaan talouden torjunnan toimenpiteistä ja jakamistalouden yhteydessä. (Sisäministeriö 2016b.)

Toisena kärkihankkeena on harmaan talouden ja talousrikollisuuden ilmiöihin enakoivasti puuttuminen sekä asenteisiin vaikuttaminen. Se sisältää harmaan talouden ja talousrikollisuuden tilannekuvatoiminnon, pimeän työn torjunnan ja kansallisen sekä kansainvälisen yhteistyön edistämisen, viranomaisten toimintasuunnitelman rahanpesun torjunnan tehostamiseksi, selvityksen tyyppi- hyväksytyjen kassajärjestelmien soveltuvuudesta Suomeen, viranomaisten toimintasuunnitelman rahoitusmarkkinoiden väärinkäytön torjunnan tehostamiseksi sekä EU:n jätesiirtoasetuksen (EY/1013/2006) mukaisten tarkastussuunnitelmien laadinnan edistämisen kansainvälisten jätesiirtojen valvomiseksi. (Sisäministeriö 2016b.)

Kolmas kärkihanke on viranomaisten välisen tietojenvaihdon edelleen kehittäminen. Se sisältää viranomaisten toimivaltuuksien ja tietojenvaihtosäännösten kehittämisen sekä selvityksen ulosottomenettelystä varattomaksi todettujen yritysten aiheuttamista ongelmista. (Sisäministeriö 2016b.)

Neljäs kärkihanke on harmaan talouden rikoksiin liittyvän rikostorjuntaketjun vaikuttavuuden sekä hallinnollisten seuraamusten kehittäminen. Se sisältää hallinnollisten seuraamusten käyttöalan laajentamisen, selvityksen verotukseen liittyvien väärinkäytösten paljastamisen ja selvittämisen tehokkuudesta ja vaikuttavuudesta, talousrikosten rangaistusasteikkojen arvioinnin, rikosprosessin lyhentämisen, ulosotto-, syyttäjä-, esitutkinta- ja veroviranomaisten yhteistyöhanke rikoksella saadun hyödyn jäljittämisen, turvaamisen ja poisottamisen tehostamiseksi sekä rikoshyötyyn liittyvien täytäntöönpanotoimenpiteiden tehostaminen lainvoimaisen rikostuomion jälkeen – erityisesti kansainvälisissä asioissa. (Sisäministeriö 2016b.)

Suurin osa edellä mainituista hankkeista päättyi vuoden 2019 syksyyn mennessä. Päättäneissä hankkeissa merkittävimpiä tapahtumia on ollut viranomais- ten yhteistyössä toteuttama yleisöjulkinen Harmaa talous & talousrikollisuus sivusto. Viranomaisilla on yhteinen toimikunta, joka seuraa tilanteita ja julkaisee ajankohtaista sisältöä sivustolla. Lisäksi poliisiammattikorkeakoulu on laatinut kansallisen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvion perusteella toi-

mintasuunnitelman rahanpesun torjunnan tehostamiseksi, joka on vahvistettu kesäkuussa 2018. Myös useita lakimuutoksia on hankkeen myötä toteutunut. Lakimuutoksia on tullut muun muassa hankintalakiin, työsuojeluhallintoon, rahanpesulakiin sekä Verohallinnon korruptioilmoittamiseen. (Harmaa talous & talousrikollisuus 2019a.)

Verohallinnon yksi suurimmista talousrikosten ja harmaan talouden torjuntatoimenpiteistä on verotarkastukset. Yritysverokeskuksissa vuonna 2018 verotarkastuksen perusteella maksuunpannuista veroista arvonlisäverotuksen osuus oli 42 %, elinkeinoverotuksen osuus 35 % ja ennakoperinnän osuus 23 %. Selkeästi eniten Verohallinnon kautta tehdään ilmoituksia törkeistä veropetoksista. Verohallinto tekee rikosilmoituksia myös esimerkiksi väärennysrikoksista sekä autotai valmisteveroihin liittyvistä verorikoksista. (Harmaa talous & talousrikollisuus 2019b.)

Harmaan talouden torjunnassa tärkeää on viranomaisten välinen tietojenvaihto. Oikeiden päätösten tekoon vaaditaan riittävät tiedot valvonnan kohteesta sekä luvanhakijan taloudellisesta tilanteesta. Velvoitteidenhoitoselvityksestä (VHS) löytyy ajantasainen kooste keskeisimmistä viranomaistiedoista. Selvitysten tarkoituksena on auttaa viranomaisia kohdistamaan ja toteuttamaan valvontatoimenpiteitä. (Harmaa talous & talousrikollisuus 2019b.)

Tilitoimistoissa talousrikosten ehkäisy sekä torjuminen voisi tapahtua parhaiten niin, että puututaan heti tilanteisiin, jotka vaikuttavat epäilyttävältä ja opastetaan asiakasyritystä toimimaan oikein. Joskus voi olla myös niin, ettei asiakas itsekään tiedosta toiminnan olevan laitonta. Kaikissa epäilyttävissä tapauksissa kirjanpitäjän on syytä keskustella johdon kanssa, jolloin päätetään, kuinka asiakkaan kanssa toimitaan tai kuinka häntä lähestytään epäilyn suhteen.

Tilitoimistoyrittäjien olisi hyvä ylläpitää tietoa koulutusten avulla, joita saa esimerkiksi Taloushallintoliitolta tarvittaessa jopa yrityksen tarpeiden mukaan räätälöitynä. Koulutusten olisi hyvä koskea niin yrittäjiä kuin henkilöstöäkin. Koulutuksien jälkeen on helpompaa huomioida väärinkäytöstilanteita ja tarvittaessa opastaa asiakkaita oikeaan suuntaan.

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten tilitoimistoissa talousrikokset ilmenevät ja kuinka niitä pyritään ehkäisemään ja torjumaan. Tavoitteena on saada selville, kuinka paljon yritykset panostavat talousrikosten ehkäisyyn ja torjuntaan järjestämällä henkilöstölle koulutuksia tai antamalla mahdollisuus osallistua ulkopuoliseen koulutukseen. Koulutuksen tarpeen ja olennaisuuden kartoitus on myös tärkeässä roolissa tutkimuksessa - kuinka tärkeänä yrittäjät ylipäättään pitävät talousrikosten ehkäisyyn ja torjuntaan liittyviä koulutuksia.

Tutkimuksessa selvitetään myös sitä, onko tilitoimistoissa kehitetty omia toimintatapoja tai noudatetaanko jotakin tiettyä ohjeistusta rikollisuuden havaitsemiseksi, opastaako yrittäjät itse henkilöstöä tällaisissa asioissa vai tuleeko ohjeistus yrityksen ulkopuolelta. Kuinka matala kynnyks viranomaisille ilmoittamiseen on, sillä esimerkiksi kirjanpitäjällä on loppupuleissa iso vastuu talousrikosten havaitsemisessa ja torjumisessa.

Haastattelulla haetaan kokonais kuvaa siihen, miten tilitoimistoissa pyritään ehkäisemään talousrikoksia ja koetaanko siihen liittyvät koulutukset tarpeellisiksi. Tulosten perusteella ei voida kuitenkaan sanoa asioiden tapahtuvan tilitoimistoissa tietyllä tavalla, vaan tulokset ovat suuntaa antavia.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusmenetelmä. Laadullisen tutkimuksen ideana on syventyä aiheeseen tarkemmin sekä selvittää esimerkiksi mielipiteitä ja näkökulmia, kun taas määrällisessä eli kvanti-

tatiivisessa tutkimuksessa halutaan kerätä enemmän faktatietoa ja lukuja (SurveyMonkey 2019). Kvalitatiivinen tieto vastaa esimerkiksi kysymyksiin millainen tai missä ja se voidaan ilmaista joko kielellisesti tai numeroin (Karjalainen 2010, 19).

Laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Aineistonkeruumenetelmiä voidaan käyttää joko vaihtoehtoisesti, rinnan tai eri tavoin yhdistelemällä riippuen tutkimusongelmasta ja tutkimusresursseista. Haastattelun etuna nähdään joustavuus, mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoja ja käydä muutenkin vapaata keskustelua haastateltavan kanssa. Haastatteluiden etuna on myös kysymysten esittäminen siinä järjestyksessä, missä tutkija näkee sen aiheelliseksi. Yleisesti ottaen haastattelussa tärkeintä on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 71-73.)

Laadullinen menetelmä soveltuu työlleni parhaiten aineiston hankintamenetelmien sekä tutkimustulosten analysointitavan vuoksi. Opinnäytetyöni tiedonkeruumenetelmäksi on valittu haastattelu, ja analysointi tapahtuu sen pohjalta kirjallisesti. Haastattelun tyyppi on puolistrukturoitu haastattelu, jossa kysymykset ovat valmiiksi asetettuja ja samat kaikille haastateltaville. Valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole annettu. Tämä haastattelumuoto sopii tälle opinnäytetyölle parhaiten, sillä aihetta ei ole juurikaan tutkittu aiemmin. (Näpärä 2017.)

4.3 Tutkimuksen toteutustapa

Tutkimus toteutettiin haastatteluna viidelle pohjoiskarjalaiselle tilitoimistoyrittäjälle, kahdelle konserniyritykselle ja kolmelle pienyritykselle – henkilöstön koko 1-4 henkilöä, poissuljettuna yrittäjät. Haastateltavat kerättiin sähköpostitse ja puhelimitse. Neljä haastattelua tehtiin puhelimitse ja yksi kasvokkain. Kaikki haastattelut nauhoitettiin haastateltavien luvalla. Haastattelukysymykset olivat kaikille samat. Haastattelussa sisälsi kolmetoista kysymystä, joista ensimmäiset seitsemän liittyi talousrikollisuuteen ja loput kuusi koulutuksiin. Haastattelut sisälsivät

paljon myös vapaamuotoista keskustelua aiheesta. Se sisälsi kaksi pääteemaa; talousrikollisuus ja koulutukset.

Haastattelut käsiteltiin litteroimalla ja koodaamalla ne tekstinkäsittelyohjelmalla. Koodaamisen avulla tutkimustulosten läpikäyminen oli selkeämpää, sillä oleellimmat asiat oli nostettu esille fontin väriä muokkaamalla. Koodattua aineistoa apuna käyttäen opinnäytetyöhön saatiin kerättyä tärkeimmät asiat haastatteluiden vastauksista. Tulosten analysointi tehtiin haastateltavien anonymiteettiä kunniottaen. Yrittäjät nimettiin kirjaimin, jolloin vastauksia ei voitu yhdistää vastaajiin.

5 Tutkimustulokset ja niiden analysointi

5.1 Yleistä

Haastateltavien työkokemukset tilitoimistoalalta vaihtelivat puolestatoista vuodesta kymmeneen vuosiin. Kolme vastaajien edustamista yrityksistä oli pienempiä, esimerkiksi yhdessä tilitoimistossa yrittäjän lisäksi oli yksi työntekijä, mutta kaksi yrityksistä olivat suurempia konserniyrityksiä. Tutkimuksen kannalta se on hyvä asia, kun haastateltavat tuovat erilaisia näkökulmia eri kokoisten yritystensä kautta.

5.2 Tutkimustulokset

5.2.1 Talousrikollisuus

Tässä luvussa haluttiin selvittää, kuinka paljon talousrikoksia havaitaan ja minkä tyyppistä talousrikollisuutta mahdolliset havaitut tapaukset ovat olleet. Olennaista on myös ollut selvittää mitä kautta talousrikokset ovat tulleet ilmi; onko tilitoimistossa itse huomattu rikosten merkkejä ja raportoitu eteenpäin vai onko tapaus paljastunut esimerkiksi verotarkastuksen kautta. Kysymyksillä haluttiin myös selvittää, millaisen talousrikollisuuden tilitoimistoyrittäjät kokevat olevan toistuvinta

tilitoimistoalalla – onko yrittäjien näkemyksillä yhtäläisyyksiä tilastojen kanssa (liite 1).

Tärkeänä osana haastattelua oli selvittää, millaisia tuntemuksia talousrikoksesta tai -rikosepäilystä raportoiminen voi herättää ilmoittajassa ja millainen kynnyks siihen koetaan olevan; jätetäänkö jopa raportoimatta sen takia, että pelätään seurauksia. Haluttiin myös selvittää, miten asiakasta lähestytään epäiltäessä tai havaitessa talousrikosten tunnusmerkkejä ja onko siihen mahdollisesti kehitetty selkeä kaava tai noudatetaanko tiettyjä ohjeistuksia, kuinka toimitaan tilanteen tullessa kohdalle. Lisäksi haluttiin avata tilitoimistoyrittäjien ajatuksia siitä, koetaanko talousrikosten tekeminen helpoksi vai vaikeaksi ja onko rangaistuskäytännöt kohtuullisia.

Kysymys 1:

Oletteko havainneet tilitoimistouranne aikana talousrikollisuutta (esim. verorikos, kirjanpitorikos, rahanpesurikos)? Mikäli olette, niin millä tavalla se on ilmennyt?

Yrittäjä A on kokenut yhden talousrikostapauksen, joka täytti verorikoksen tunnusmerkit. Haastateltavan mielestä se myös osittain täytti kirjanpitorikoksen tunnusmerkit, sillä asiakas oli myynyt laitteen kertomatta siitä tilitoimistolle ja tätä ei kirjanpidossa sen takia osattu huomioida. Tapaus oli tullut ilmi verotarkastuksen yhteydessä. Muuten yrittäjä kokee tapausten olevan lieviä ja usein tahattomia, joita ei voi kutsua rikoksiksi.

Yrittäjä B:llä on ollut myös yksi talousrikostapaus uransa aikana, joka on johtanut poliisikuulusteluihin saakka. Tässä tapauksessa asiakkaalla oli konkurssitausta ja hän oli perustanut uuden yrityksen, jonka toiminta ei ollut lainmukaista. Asiakas oli muun muassa manipuloinut tiliotteita ja siirtänyt rahaa yritysten välillä vastikkeettomasti. Tapaus oli ilmennyt toisessa yrityksessä tehdyn verotarkastuksen kautta.

Yrittäjä C:llä ei ole omakohtaista kokemusta talousrikoksista, mutta heidän yrityksessään muutamilla kirjanpitäjillä on kokemusta tällaisesta. Haastateltava arvelee, että kyse ei ole ollut ainakaan rahanpesurikoksesta, vaan kirjanpitorikoksesta. Yrittäjä ei ollut varma, onko ilmoitukset tulleet heidän kauttaan verottajalle vai onko verottaja ollut heihin yhteydessä.

Yrittäjä D:llä on yksi tapaus, jossa asiakkaalla oli ollut monta yritystä ja hän oli tuonut ulkomailta Suomeen ihmisiä sekä auttanut heitä perustamaan osakeyhtiön. Hänen toimintansa oli ollut tämän suhteen melko systemaattista. Näiden yritysten välillä tehtiin laskukiertoa, eli oli tehty aiheettomia osto- ja myyntilaskuja. Lopulta asiakassuhde irtisanottiin.

Yrittäjä E muistaa ainakin yhden rikostutkintaan johtaneen tapauksen, jossa asiakkaan kanssa oli ollut muutenkin hankaluuksia tehdä kirjanpitoa. Haastattelussa ei käynyt ilmi, millaisesta talousrikoksesta oli kyse. Tapaus oli ilmennyt verotarkastuksen yhteydessä.

Kysymys 2:

Mikäli talousrikollisuuden tunnusmerkkejä on havaittu, kuinka niiden kanssa on toimittu? Onko esimerkiksi raportoitu eteenpäin?

Yrittäjä A:n ei ole tarvinnut raportoida asiasta eteenpäin, sillä tapaus tuli ilmi verotarkastuksen yhteydessä. Yrityksen ei siinä vaiheessa siis tarvinnut tehdä asialle juuri mitään, sillä oli todettu, että kirjanpidon osalta oli toimittu oikein. Sellaisissa tapauksissa, missä pohditaan, onko jotain outoa meneillään, niin lähtökohtaisesti yritys on aina asiakkaaseen yhteydessä ja ohjeistaa häntä toimimaan oikein. Yrityksellä on ollut myös ulkomaalainen yritys asiakkaana, jonka rahakuviot olivat olleet hieman epäilyttäviä, mutta toiminnalle oli kuitenkin todettu olevan laillinen perusta. Yrittäjä kokee ulkomaalaisissa yrityksissä olevan hieman enemmän riskiä, kun suomalaisissa yrityksissä, sillä yleensä täällä tiedetään helpommin, mistä raha on peräisin.

– – Lähtökohtaisesti aina ensin asiakkaaseen ollaan yhteydessä ja ohjeistetaan. Ja yleensä ne on niinkun että jos on jotain sellasta että

on niinkun, yleensähan ne on tällasia pienempiä lähinnä, että onko joku vähennyskelponen vai ei, että niin tuota tottakai niistä aina ollaan ensimmäisenä siihen asiakkaaseen yhteydessä ja sanottaan että hei että nää menee tällä tavalla, koska voihan olla niinkin, että osa ei vaan tiedä. Et se on meidän tehtävä, sit on vaan – meidän tehtävä kertoo se, että hei näin ei voi tehdä (Yrittäjä A 2019).

Yrittäjä B:n ei ole myöskään tarvinnut raportoida mitään eteenpäin. Yrittäjä C sen sijaan ei voinut vastata kysymykseen, sillä hän itse ei tiedä yrityksissä havaituista tapauksista eikä sitä, miten niiden kanssa on toimittu.

Yrittäjä D oli tapauksen huomatessaan yrittänyt ohjeistaa asiakasta, mutta toiminta ei ollut muuttunut, joten asiakas oli irtisanottu. Yrittäjä ei ollut raportoinut asiasta eteenpäin, koska tapauksessa ei ollut selkeää peittelyä tai selkeyttä siinä, mistä rikoksesta on kyse. Yrittäjällä oli hieman epäselvyyttä siitä, minne kuuluisi ilmoittaa havaitessaan vilpillistä toimintaa. Yleisesti hän pyrkii välttämään tällaisia yrityksiä.

Yrittäjä E:llä on yksi henkilökohtainen tapaus, jossa asiakas oli pimittänyt tuloja, josta hän oli jäänyt yrittäjän toimesta kiinni. Tällöin yrittäjä oli irtisanonut asiakassuhteen.

Kysymys 3:

Minkä tyyppinen talousrikollisuus on mielestänne yleisintä tai toistuvinta tilitoimistoalalla?

Yrittäjä A arvelee toistuvimmaksi talousrikokseksi pienimuotoisen veropetoksen, eli esimerkiksi firman kuluksi laitetaan jotain sellaista, mikä ei sinne kuuluisi. Hän toteaa, että ei voida puhua toistuvuuksista, sillä hänellä itsellään ei ole kuin yksi rikosnimikkeellä oleva tapaus. Yrittäjä kokee talousrikoksia olevan yleisesti aika vähän, kun ne ovat enemmän pieniä ja yksinkertaisia pohdintoja siitä, onko jokin tarkoitettu yrityksen käyttöön vai ei.

Yrittäjä B kokee rahanostot osakeyhtiöissä hieman ongelmallisiksi, sillä asiakas saattaa vähätellä sitä, että rahanostot täytyy kirjata osingoksi tai palkaksi jossain

vaiheessa. Myös kassan ollessa miinuksella epäilyttää, onko kaikki myynti kirjattu kassaan.

Yrittäjä C pohtii tilitoimiston näkökulmasta kirjanpitorikoksen olevan yleisin rikosmuoto tilitoimistoalalla, mutta asiakkailta se olisi veropetos.

Yrittäjä D on yrittäjä A:n kanssa samoilla linjoilla, että omien kulujen laittaminen kirjanpitoon olisi todennäköisesti yleisin talousrikollisuuden muoto tilitoimistoalalla. Hän kokee hieman hankalaksi rajata, että mitkä kuuluvat yrityksen kuluiksi ja mitkä eivät.

Yrittäjä E on myös sitä mieltä, että henkilökohtaisten kustannusten ujuttaminen kirjanpitoon on melko tyypillistä.

Kysymys 4:

Minkälainen kynnyks mielestänne on rikoksesta tai rikosepäilystä raportoimiseen? Mitä tunteita se voi herättää ilmoittajassa?

Yrittäjä A toteaa, että on oltava varma asiasta ennen kuin ilmoittaa mihinkään. Yrittäjä haluaa käydä ensin asiakkaan kanssa tilanteen läpi ja saada teon tahallisuuden asiakkaasta irti, ennen kuin ilmoitetaan asiasta eteenpäin. Hänen mielestään pienemmissä tapauksissa on hyvä keskustella asiakkaan kanssa ensin senkin takia, jos kyse on asiakkaan tietämättömyydestä. Tällöin yritetään asiakkaan kanssa tilannetta selvittää sekä mahdollisesti oikaista ennen, kuin siitä tulisi seuraamuksia.

Yrittäjä B kokee ilmoittamisen vaikeaksi ja se voi herättää pelonsekaisia tunteita, mutta vastuussa on kuitenkin itse rikoksen tekijä. Haastateltava tuntee, että olisi pettänyt asiakkaan ja tuntee olonsa jopa syylliseksi, mikäli asiasta lähtee ilmoittamaan eteenpäin.

– – Ja sitten kyllähän siinä niin kun tuntee sitten ittesä vähän niin kun asiakkaalle päin, että on pettänyt sitä, jos lähtee niin kun sitten ilmoittamaan. – – Mm ja jopa sitten niin kun sanoinkin tuossa jo tuo eka kysymyksen, että jopa syylliseksi sitten. Sille asiakkaalle päin ja

sitten, jos siitä joku keissi tulee niin oot itekkin osasyylinen sitten siinä. (Yrittäjä B 2020.)

Yrittäjä C pohtii ilmoittamisen olevan varmasti kova paikka ja se voi herättää ilmoittajassa ikäviä tunteita, kuten ahdistusta. Hän kokee kirjanpitäjien olevan yleisesti hyvin tunnollisia, niin osalliseksi joutuminen tällaisessa tilanteessa voi olla kova paikka. Tämä ei kuitenkaan estä ilmoittamasta tapauksista, vaan yrityksessä ilmoituksia tehdään herkästi, mikäli epäillään jotakin.

– Ikäviä tunteita se, varmasti on ahdistusta ja semmosta niin kun, että on siis ja kirjanpitäjäthän on siis niin kun ne on niin tunnollisia ja semmosia niin kun haluaa tehdä todella hyvin kaikki ja sit jos tulee tämmöstä jotain ilmi, niin varmasti on kova paikka, että sit joutuu asianomaseks siihen. Mutta siis öö herkästi meillä on niin kun se, että ilmoitetaan heti, jos niin kun epäillään jotaki, että ei oo semmosta, että nyt ei, en ilmota sen takia. (Yrittäjä C 2020.)

Yrittäjä D on myös sitä mieltä, että ilmoittamisessa on iso kynnys. Ei välttämättä tiedä, missä vaiheessa ilmoitus kuuluisi tehdä tai on vaikea määritellä, onko asia tarpeeksi suuri, että siitä täytyy ilmoittaa. Hän arvelee, että kirjanpitäjä, joka on oikeasti tilitoimistoalalla töissä, ei tee tarkoituksella mitään väärin, mutta tietämättään voi tehdä. Myös kokemus alalta voi vaikuttaa siihen, kuinka paljon asioita jää huomioimatta.

Yrittäjä E on muiden haastateltavien kanssa samaa mieltä, että työntekijöillä on varmasti suuri kynnys ilmoittamiseen. Mieluiten tällaisten asioiden tullessa ilmi toimeksianto lopetetaan.

Kysymys 5:

Kuinka lähestytte asiakasta epäillessänne tai havaitessanne talousrikosten tunnusmerkkejä? Onko tähän kehitetty selkeä kaava, kuinka toimitaan?

Yritys A:ssa asiakkaisiin pyritään pitämään lämpimät välit ja pyritään olemaan heihin yhteydessä paljon. Lähestymistapa talousrikoksia havaitessa tai epäillessä on pehmeästi ja soittamalla. Asiakasta ei välttämättä aluksi aleta syylistämään, vaan annetaan hänelle mahdollisuus itse korjata asia. Mikäli tapauksia tulee, niin niihin tartutaan välittömästi.

Yritys B:ssä selkeästi kerrotaan asiakkaalle esimerkiksi tapauksessa, jossa kassa olisi negatiivinen. Pyydetään asiakasta todentamaan se, millä laskut on maksettu ja halutaan ottaa asia esille siinä hetkessä, kun ongelma huomataan. Mieluiten huomautus laitetaan sähköpostitse, jotta yritykselle jää huomautuksesta dokumentti.

Yritys C:llä ei ole kehitetty erikseen selkeää kaavaa, kuinka toimitaan, mutta lähtökohtaisesti otetaan heti ensimmäisenä kontakti asiakkaaseen, mikäli epäilyksiä tulee. Haastateltava on esimiehenä yrityksessä, joten työntekijöitä on ohjeistettu ilmoittamaan hänelle heti, jos jotakin ilmenee ja hänellä on sitten velvollisuus raportoida asiasta eteenpäin. Haastateltava arvelee, että organisaatiolla itsessään on olemassa selkeät toimintamallit, mutta toimistokohtaisia malleja ei ole laadittu. Haastateltava myös muistuttaa, että aina on oltava perusteet kaikelle ja aina dokumentoidaan asiat kirjallisena. Esimerkiksi puhelun jälkeen laitetaan asiakkaalle vielä sähköpostiviesti, missä ilmenee puhelun aikana käytyt asiat.

– – Kyllä niin kun pitää olla aina perusteet kaikille, kun kirjanpitoa tehdään, että, että aina ja siis niin kun aina kirjallisena dokumentoidaan - ja joo, että se on niin kun tietysti se kaava, että jos jotain niin kun epäillään tai niin kun ei olla varmoja, että tää on niin sit siitä niin kun kysytään kirjallisena aina et siitä jää meille dokumentti. (Yrittäjä C 2020.)

Yritys D:n toimintamalli on samankaltainen kuin muillakin, eli otetaan yhteyttä asiakkaaseen ja kysytään, kuinka tämä liittyy liiketoimintaan. Yrittäjällä on ollut tapaus, missä asiakas on tuonut paljon kuitteja vasta vuoden lopulla, jolloin se oli herättänyt epäilyksiä kuuluvatko kaikki kuitit oikeasti asiakkaalle, vai voisiko mukana olla myös esimerkiksi ystävien kuitteja. Asiasta oli kysytty suoraan asiakkaalta, jolloin kävi ilmi, että osa kuiteista on yksityistalouteen kuuluvia. Tapana on siis ohjeistaa asiakkaita ja kysyä heiltä, mikäli jokin epäilyttää.

Yritys E:ssä tehdään riskianalyysyjä asiakkaista. Mikäli riskianalyysseissä ilmenee jotakin, niin yrityksellä on tietty toimintamalli, kuinka menetellään siitä eteenpäin.

Kysymys 6:

Koetteko tilitoimistoasiakkaiden talousrikosten tekemisen helpoksi vai vaikeaksi? Vaikuttaako se, jos asiakas hoitaa osan taloushallinnosta itse?

Yrittäjä A kokee talousrikosten tekemisen todella vaikeaksi nykypäivänä. Asiakkaan on vaikea tehdä mitään tilitoimiston tietämättä, tai se voi onnistua hetkellisesti, mutta jossakin vaiheessa se tulee ilmi. Yritys A:ssa seurataan jatkuvasti lukujen loogisuutta ja verrataan niitä edelliseen vuoteen. Yrittäjä ei myöskään koe, että asiakkaan hoitaessa osan taloushallinnosta itse, olisi kovinkaan suurta merkitystä tässä tilanteessa, sillä tilitoimisto hoitaa loput kirjanpidosta.

Yrittäjä B taas on sitä mieltä, että sillä voi olla jotakin merkitystä, jos asiakas hoitaa osan taloushallinnosta itse. Esimerkiksi yksityispuolen laskuja tai sen tyyppistä voisi olla helpompi laittaa kirjanpitoon. Yrittäjä arvelee talousrikosten tekemisen olevan nykypäivänä entistä vaikeampaa, sillä erilaisiin rekistereihin täytyy tehdä ilmoituksia, esimerkiksi Tulorekisterille ja Verohallinnolle. Myös yritysmuodolla ja tilikatkolla voi olla merkitystä siihen, kuinka nopeasti pystytään asioita huomaamaan.

Yrittäjä C:n mielestä talousrikosten tekeminen on vaikeaa. Vaikka osan taloushallinnosta tekisi itse, niin se tulisi joka tapauksessa myöhemmin kirjanpidossa ilmi.

Yrittäjä D ajattelee, että se varmaan vaikuttaa jonkin verran, jos asiakas hoitaa osan taloushallinnosta itse. Esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, että asiakas tekisi itse kirjanpidon, mutta tilitoimisto tekisi tilinpäätöksen. Tapauksessa, jossa asiakas itse kävisi tekemässä osan kirjanpidosta hän kuitenkin ajattelee, että kirjanpito on melko läpinäkyvää, sillä kirjanpitäjä pääsisi tällöin näkemään mitä on tehty. Riippuu myös siitä, kuinka kirjanpitäjä osaa tulkita asiakkaita. Joistain asiakkaista tietää varmaksi, ettei kirjanpidossa ole mitään ylimääräistä ja toisilla taas epäilyttää joka toinen kuitti.

Yrittäjä E ajattelee, että sillä on vaikutusta, jos hoitaa osan taloushallinnosta itse, sillä tieto tapahtumista tulee tilitoimistolle jälkikäteen ja asiakasyrityksessä toimet on jo tehty siinä vaiheessa.

Kysymys 7:

Koetteko rangaistuskäytäntöjen olevan kohtuullisia rikosten tekotapoihin nähden?

Yrittäjä A:n mielestä kuuluu tietenkin rangaista, mikäli tekee rikosta. Hän kuitenkin kokee talousrikosten rangaistuksien olevan hieman yläkanttiin, verrattuna muihin rikoksiin, sillä talousrikoksissa on yleensä kysymys vain rahasta. Hänen mielestään talousrikoksien rangaistukset voivat jopa olla hyvällä tasolla, mutta muissa rikoksissa voisi olla suhteessa kovempia tuomioita. Talousrikoksissa rangaistusta tulee myös osittain luonnostaan liiketoimintakieltojen ja muiden kautta.

Yrittäjä B on sitä mieltä, että rangaistukset ovat todella kovia, kun ihminen voi tappaa toisen ihmisen ja siitä saa jopa paljon vähemmän tuomiota. Sen takia rangaistuksia ei koeta kohtuullisiksi.

Yrittäjä C kokee, että talousrikoksissa on verrattuna muihin rikoksiin, esimerkiksi henkirikoksiin, melko samoja tuomioita. Henkirikoksissa tuomiot ovat hänen mielestään liian lievät. Hän ei osaa sanoa, onko talousrikoksista tulevat tuomiot liian pitkiä tai lyhyitä, mutta liiketoimintakielto pitäisi hänen mielestään olla lopullinen, mikäli kyse on tahallisuudesta ja jatkuvuudesta.

Yrittäjä D:n mielestä rangaistukset ovat melko kohtuullisia, sillä vankeusrangaistuksen lisäksi joutuu maksamaan yleensä myös mahdollisesti maksamattomia veroja tai muuta korkoineen ja veronkorotuksineen.

Yrittäjä E ei osaa täysin sanoa, onko rangaistukset riittäviä. Hän kuitenkin ajattelee samankaltaisesti kuin monet muutkin haastateltavat, että muihin rangaistuksiin verrattaessa rangaistukset talousrikoksista ei välttämättä ole kovin kohtuullisia, sillä henkirikoksen tehnyt saattaa päästä vähemmällä tuomiolla, kuin talousrikoksen tehnyt.

– – No se on vähän niin kun sit aina, et mihin, mihin sitä ruppee vertaamaan. – – Et vähän vaikkee tiesti sannoo, että onko ne niin kun, onko ne riittäviä sitten. Kyllähän siinäkin jo saa miettiä, miettiä tekoasiaan tietysti. – – Se aina välillä vaan tunttuu, ite joskus miettii sitä, että sit no rahaahan se on ja sitten jos täällä jotain muuta henkirikoksia tehhään niin saattaa päästä vähemmällä, että se ei niin kun. – – Nii se tunttuu aina välillä, onks se oikeudenmukasta aina. (Yrittäjä E 2020.)

Tutkimus osoitti, että talousrikokset koetaan haastateltavien keskuudessa harvoin niin vakavina, että niistä tarvitsisi raportoida eteenpäin. Usein kyseessä on harmittomampia tapauksia, jotka pystytään selvittämään asiakkaiden kanssa keskenään. Osa haastateltavista ovat kuitenkin epävarmoina siitä, milloin havainnoista kuuluisi ilmoittaa viranomaisille. Tilitoimistoalalla yleisin talousrikollisuuden muoto ajatellaan olevan henkilökohtaisten kulujen laittaminen kirjanpitoon sekä rahanostot osakeyhtiössä. Kynnys rikoksesta tai rikosepäilystä raportointiin on aika suuri ja se voi herättää ilmoittajassa monenlaisia tunteita, kuten pelokkuutta ja ahdistusta. Tällaiset tunteet eivät kuitenkaan estä toimimasta velvoitteiden puitteissa.

Talousrikosta epäiltäessä tai havaitessa pyritään ensimmäisenä ottamaan asiakkaaseen yhteys ja kysymään suoraan asioiden yhteydestä liiketoimintaan. Erilliset toimintakaavat tällaisia tilanteita varten ovat harvassa. Yhdellä haastateltavista yrityksistä kuitenkin löytyy itse kehittämiensä riskianalyysi, joka on kehitetty talousrikosten torjumista sekä havaitsemista varten. Talousrikosten tekeminen koetaan vaikeaksi, joskin sillä voi olla merkitystä, mikäli asiakas hoitaa taloushallinnon itse. Kuitenkin lopulta mahdollisten rikosten uskotaan tulevan ilmi kirjanpidon yhteydessä. Talousrikosten rangaistuskäytännöt koetaan olevan kohtuullisia, mutta muihin rikoksiin, kuten henkirikoksiin verrattuna rangaistukset ovat kovia.

5.2.2 Koulutukset

Koulutuksista haluttiin selvittää, kuinka hyvin tilitoimistoyrittäjät tietävät kaikista koulutusmahdollisuuksista talousrikoksiin liittyen. Haluttiin myös selvittää sitä, kuinka yleistä talousrikoksista kouluttaminen tilitoimistoissa on; osallistutaanko

koulutuksiin tai koulutetaanko henkilöstöä itse talousrikollisuuden varalle. Kysymyksillä etsittiin näkemystä siihen, että kuinka paljon todellisuudessa koulutuksilla on merkitystä henkilöstön havainnointi- ja ilmoituskykyyn talousrikoksista, ja koetaanko koulutuksia ylipäättään kovinkaan merkittävänä tekijänä talousrikosten havaitsemisessa. Kysymysten tarkoituksena oli myös kartoittaa sitä, onko tilitoimistoissa kehitetty omia keinoja talousrikosten havaitsemiseksi ja torjumiseksi. Kaivattaisiinko kenties lisää koulutuksia kyseiseen aiheeseen liittyen tai olisiko turvallisempaa, mikäli yrityksessä olisi yksi henkilö, joka kouluttautuisi säännöllisesti aiheeseen liittyen ja pitäisi sen myötä muut henkilöstöstä ajan tasalla.

Kysymys 8:

Oletteko tietoisia mitkä kaikki tahot järjestävät koulutuksia aiheeseen liittyen? Jos olette, niin mitä ne tahot ovat?

Yrittäjä A on tietoinen, että esimerkiksi Taloushallintoliitto järjestää koulutuksia. Hän ei ole käynyt erikseen koulutuksia aiheeseen liittyen, mutta pankin kautta hän on saanut tietoa rahanpesuun ja tuntemistietoihin liittyvistä asioista. Haastateltavan mielestä olisi parempi, jos tällaiset koulutukset olisivat ilmaisia tai niitä järjestettäisiin esimerkiksi Verohallinnon tai valtion toimesta, sillä on kyse lakisääteisistä velvoitteista.

Yrittäjä B ei ollut aivan varma, että mitkä kaikki tahot järjestävät koulutuksia, mutta hän arveli Verohallinnon, Taloushallintoliiton sekä Aluehallintoviraston järjestävän koulutuksia.

Yrittäjä C ei tiennyt juurikaan kuka järjestäisi koulutuksia, mutta heillä järjestetään organisaation sisällä koulutuksia ja ohjeistuksia. Hän oli hyvin kiinnostunut kouluttautumaan myös talon ulkopuolella, esimerkiksi Taloushallintoliiton koulutuksessa.

Yrittäjä D on osallistunut yhteen verkkokoulutukseen Opinahjossa. Muista kouluttajista yrittäjä ei ollut tietoinen, sillä hän uskoo pärjäävänsä pitkälle onlinekoulutuksella.

Yrittäjä E on tietoinen Taloushallintoliiton koulutuksista sekä Eduhousesta, josta löytyy verkkokoulutuksia. Heillä on myös talon sisäisiä koulutuksia.

Kysymys 9:

Onko tilitoimistossanne osallistuttu koulutuksiin tai oletteko itse kouluttaneet henkilöstöä talousrikosten torjumiseen ja havaitsemiseen liittyen?

Yritys A ei ole osallistunut erillisiin koulutuksiin, mutta heillä seurataan sähköpostitse sekä paperimuodossa tulevia tiedotteita. Samoin Yritys B ei myöskään ole osallistunut koulutuksiin. Heillä seurataan lehtiä sekä nettisivuja asian tiimoilta.

Yritys C:llä on sisäisiä koulutuksia sekä ohjeistuksia, jotka takaavat henkilöstön tarkkana olemisen ja nopean reagoimisen asioihin. Ulkopuolisiin koulutuksiin ei ole osallistuttu.

Yritys D ei ole kokenut tässä hetkessä tarpeelliseksi kouluttaa henkilöstöä, sillä työntekijä on aloittanut vasta alkuvuodesta yrityksessä työskentelyn. Ajatuksena on myöhemmin käydä yhdessä työntekijän kanssa jonkinlainen koulutus aiheeseen liittyen.

Yritys E:n henkilöstö on osallistunut yrityksen sisäisiin koulutuksiin. Muutoksista järjestetään aina koulutuksia ja Eduhouse Oy:n koulutustarjonnasta valitaan tarpeellisia koulutuksia, jotka työntekijöiden täytyy kuunnella. Toimistostaan yksi on ollut tammikuussa Tili- ja veropäivillä Helsingissä, jonka materiaali on tarkoitus käydä yhdessä läpi.

Kysymys 10:

Mikäli koulutuksia on ollut, ovatko työntekijät koulutuksen myötä raportoineet aiempaa herkemmin havainnoistaan?

Yritys A:ssa ei ole osallistuttu erillisiin koulutuksiin, mutta työntekijät lukevat samat koulutukset kuin yrittäjä ja ovat sitä kautta tietoisia muutoksista. Yrittäjä totesi, että työntekijät eivät ole raportoineet aiempaa herkemmin havainnoistaan, sillä heidän toimistossaan on katsottu alusta asti tällaisia asioita ”herkällä korvalla” ja asioihin puututaan samalla tavalla kuin ennenkin.

Yritys B:ssä käydään läpi yhdessä esimerkiksi tilintarkastuksesta tulleiden yritysten huomautuksia, jolloin tulee huomioitua asioita.

Yritys C:ssä ei ole ollut havaintoja, joten raportointiakaan ei sen osalta ole syntynyt. Haastateltava on kuitenkin huomannut, että koulutukset herättävät keskustelua ja asioita lähdetään miettimään siten, että ollaan ikään kuin tuntosarvet pysyissä. Hän on huomannut, että koulutusten myötä ymmärrys tällaisiin asioihin on lisääntynyt ja keskustelua on paljon noussut, jossa on esimerkiksi mietitty sitä, mitä voisi tulla eteen.

Yrittäjä D sanoo kiinnittävänsä asioihin enemmän huomiota koulutuksen jälkeen sekä koulutuksen avaavan myös tietoutta. Koulutuksen jälkeen hän ajattelee eri tavalla.

Yritys E:ssä työntekijät raportoivat erityisesti niistä asiakkaista, joista on tiedossa, että heitä täytyy tarkkailla. Yrittäjä pohtii, että koulutusten jälkeen hetken aikaa ollaan enemmän hereillä asioista. Hän ajattelee, että tiettyjä asioita olisi hyvä tietyn aikavälein käydä läpi ja muistutella, että ne pysyisivät mielessä.

Kysymys 11:

Millaisia keinoja olette kehittäneet talousrikosten havaitsemiseksi ja torjumiseksi?

Yrittäjä A toteaa, että ehkä erityisiä metodeja juuri tätä varten ei ole kehitetty, mutta kaikki asiakkaat tiedetään hyvin ja ollaan hyvin kartalla esimerkiksi siitä, mitä kautta raha tulee yritykseen. Asiakkaita seurataan koko ajan kuukausittain seuraamalla tapahtumia, tuloslaskelmaa ja tasetta sekä historiatietoja. Seuranta

ei ole juuri talousrikosten havaitsemista tai torjumista varten, mutta samasta seurannasta löytyvän mahdolliset epäilyttävät tapahtumat. Yrittäjä arveli, että erillisille keinoille ei välttämättä ole tarvetta.

Yritys B:ssä seurataan kassamyynnejä, että ne eivät mene miinukselle. Osakeyhtiöillä seurataan nostoja, jotka on vuoden vaihteessa kirjattu palkaksi tai osingoksi. Mikäli nostot on kirjattu lainaksi, siitä on täytynyt olla lainakirja.

Yrittäjä C:n mukaan selkeitä keinoja ei ole talousrikosten torjumiseksi kehitetty, mutta havaitsemisen tueksi on olemassa jo aiemmin mainittuja yrityksen sisäisiä koulutuksia. Yrittäjä ei osannut sanoa, onko käytössä välttämättä mitään säännöllistä tapaa toimia, mutta pääsääntöisesti ollaan tarkkana ja pyritään saamaan heti kiinni, mikäli jotain tulee. Yrityksellä on selkeät prosessit asiakkaan kanssa, kuinka menetellään.

Yrittäjä D muistelee, että jokin rahanpesuun liittyvä suunnitelma hänen on täytynyt tehdä tai se on tulossa eteen. Hän pohtii, että yhdeksi keinoksi voisi kehittää ainakin selkeän kaavion, kuinka edetään, mikäli havaitsee jotakin epäilyttävää. Tähän kaavioon tulisi ohjeistukset siitä, mitä eri vaiheissa tulisi tehdä ja mitkä ovat ne tahot, joihin kuuluu ilmoittaa havainnoistaan.

– – Jos aattelee niin kun et mitä keinoja voisi kehittää niin ois semmonen selkee niin kun kaavio, miten siinä niin kun edetään, jos joku havaitsee jotain epäilyttävää. – – Varmaan semmoset niin kun ohjeistukset pitää jossain vaiheessa tehdä et niit sit niin kun suunnitella ja sit niin kun miettii mitkä on ne tahot mihin pitää ilmoittaa. (Yrittäjä D 2020.)

Yrittäjä E:n keskustelussa aiemmin mainitsema riskianalyysi on kehitetty juuri talousrikosten torjumista ja havaitsemista varten.

Kysymys 12:

Kaipaisitteko lisää koulutuksia tai ohjeistusta? Herääkö ajatuksia siitä, millaisesta aiheesta olisi tällä hetkellä hyvä puhua enemmän?

Yrittäjä A toteaa, että kaipaisi ohjeistuksia silloin, kun tulee velvollisuuksia, rekisteröintejä tai muita asioita, joista voidaan sanktioida. Yrittäjä toivoisi, että tällaisissa tilanteissa verottaja järjestäisi ilmaisia koulutuksia jokaisella paikkakunnalla aiheeseen liittyen, sillä itseopiskelusta ei välttämättä olisi vastaavaa hyötyä. Yrittäjä pohtii, että muutoksista voisi olla enemmän tietoa saatavilla valtion toimesta ja muutoksista voisi tiedottaa paremmin myös niille, jotka eivät kuulu esimerkiksi Taloushallintoliittoon.

Yrittäjä B pohtii, että kaipaisi selkeitä ohjeistuksia sekä koulutusta, sillä niistä oppii uutta ja laittaa miettimään eri tavalla. Hän kaipaisi myös ohjeistusta siihen, mitä tunnusmerkkejä täytyisi seurata, esimerkiksi Verohallinnolta voisi tulla ohjeistusta tähän liittyen. Kaivataan esimerkiksi jonkinlaista selkeää listaa tai sovelusta, jonka avulla voisi tarkistaa tai tutkia asioita tarkemmin.

Yrittäjä C ajattelee, että koulutusta tarvitsee koko ajan, että kirjanpitäjät ymmärtävät oman vastuunsa ja myös sen, että mikä on asiakkaan vastuu sekä tilitoimiston vastuu. Vastuuasioista olisi siis hyvä puhua enemmän sekä siitä, minkälaisia talousrikoksia on liikenteessä.

Yrittäjä D toteaa, että hän haluaisi ensin käydä esimerkiksi Taloushallintoliiton koulutuksen aiheeseen liittyen, jotta osaisi sanoa kaipaako jotakin enemmän. Tämän hetkisen tiedon perusteella hän ajattelee, että tarvittaisiin enemmän käytännön esimerkkejä esimerkiksi siitä, mihin tahoon tulee olla yhteydessä talousrikoksia havaitessa tai epäillessä.

Yrittäjä E ei osannut sanoa talousrikoksiin liittyen, kaipaisiko koulutuksia enemmän.

Kysymys 13:

Olisiko mielestänne turvallisempaa, jos yrityksessä olisi ainakin yksi henkilö, joka on kouluttautunut ja kouluttautuu säännöllisesti talousrikosten varalle?

Yrittäjä A toteaa, että isommissa yrityksissä olisi järkevää olla tuollainen henkilö, joka kouluttautuu talousrikosten varalle. Kouluttautuva henkilö voisi paneutua asiaan kunnolla ja informoida muita, jotta muutkin olisivat tietoisia asioista. Yrittäjä arvelee, että kaikkien ei olisi järkevää käydä samoissa koulutuksissa. Yritys A:ssa yrittäjä itse on tavallaan näissä asioissa vastuuhenkilö, vaikka sitä ei ole erikseen mihinkään merkitty.

Yrittäjä B on samaa mieltä yrittäjä A:n kanssa, että isoimmissa yrityksissä se olisi turvallisempaa. Hän ei koe tarpeelliseksi tällä hetkellä valita sellaista henkilöä heidän yrityksessään.

Yrittäjä C on vahvasti sitä mieltä, että kannattaa olla ja heillä organisaatiotasolla onkin henkilöitä, jotka kouluttautuvat jatkuvasti. Hän kuitenkin ajattelee, että tällainen henkilö, joka seuraisi juuri tämän alueen asioita ja kouluttautuisi siihen, olisi hyvä olla myös toimistokohtaisesti, jotta saataisiin tavallaan täsmäkoulutusta. Hän pohtii, että ulkopuolisista koulutuksista saisi ajankohtaista tietoa ja netistä voi seurata myös uutisointia sekä tietenkin mahdollisiin verkkokoulutuksiin voisi osallistua myös.

Yrittäjä D ajattelee, että se olisi turvallisempaa ja heillä se on varmastikin yrittäjä itse, joka eniten näistä asioista tietää ja tiedottaa sitä myötä työntekijöitä. Hän kuitenkin haluaisi käydä työntekijöiden kanssa yhden ulkopuolisen tahon järjestämän koulutuksen ja myös tehdä sisäiset ohjeet, kuinka toimitaan, mikäli havaitsee jotakin.

Yrittäjä E:n mielestä sellainen henkilö olisi todella hyvä olla yrityksessä. Heidän konserninsa osalta on vastuuhenkilö tällaisiin asioihin liittyen, joka tekee esimerkiksi ohjeistukset. Vastuuhenkilöltä voi tarvittaessa kysyä apua.

– –Kyllä se on, ihanhan se on tuota, tosi, tosi hyvä ois semmonen kyllä että. Kyllähän niin kun koko tämän konsernin osalta on niin kun – on sit vastuuhenkilö siinä. Joka niin kun tekkee nää ohjeistukset ja tämmöset sitten niin. Et kyl häneltä, häneltä, sit voi tietysti niin kun kysyä. (Yrittäjä E 2020.)

Tietoisuus talousrikollisuuteen liittyvistä koulutuksista ja niiden järjestäjistä on kohtuullisella tasolla. Kolme haastateltavista ovat sitä mieltä, että ei välttämättä ole tarvetta osallistua ulkopuolisen tahon järjestämiin koulutuksiin tällä hetkellä. Tilitoimistoissa seurataan aktiivisesti erilaisia tiedotteita ja lehtiä. Osa haastateltavista on käynyt verkkokoulutuksia ja myös organisaatioiden sisällä järjestetään koulutuksia. Mahdolliset käydyt koulutukset herättävät henkilöstössä valppautta talousrikollisuutta kohtaan. Lisäksi koulutukset lisäävät ymmärrystä asioihin sekä herättävät keskustelua henkilöstön kesken.

Erityisiä keinoja ei ole kehitetty juuri talousrikosten havaitsemista ja torjumista varten, mutta asiakkaiden liiketapahtumia seurataan kuukausittain. Lisäksi seurataan kassamyynntejä ja rahanostoja. Ohjeistusta ja koulutusta kaivattaisiin erityisesti muutostilanteissa. Kaivataan myös vinkkejä siihen, mihin asioihin kannattaa kiinnittää huomiota ja kehen täytyy olla yhteydessä havaitessaan tai epäillessään talousrikosta. Haastateltavien mielestä isommissa yrityksissä olisi järkevää ja turvallista olla yksi henkilö, joka kouluttautuu säännöllisesti talousrikosten varalle. Kahdessa haastateltavassa yrityksessä on tietyt henkilöt tätä varten ja heiltä saa tarvittaessa ajantasaista tietoa aiheeseen liittyen.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

6.1 Johtopäätökset

Tutkimustulosten perusteella ei voida sanoa asioiden tapahtuvan kaikissa tilitoimistoissa tietyllä tavalla, vaan tulokset ovat suuntaa antavia. Haastatteluissa tuli esiin myös haastateltavien omia mielipiteitä, joten niiden pohjalta ei voida tehdä faktapohjaisia johtopäätöksiä.

Näiden haastatteluiden pohjalta ilmi tulleet asiat kertovat siitä, että talousrikosten tunnusmerkkejä havaitaan, mutta tutkintaan saakka johtaneet rikokset ovat melko harvinaisia. Ennemmin kyse on pienemmistä asioista ja myös monesti asiakkaiden tiedonpuutteesta, jolloin he saattavat vahingossa laittaa kirjanpitoon

jotakin sinne kuulumatonta. Toki tahallisuuttakin esiintyy joissain määrin. Kaikkien haastateltavien kokemat talousrikokset olivat tyypiltään verorikoksia, jotka olivat tulleet verotarkastuksen yhteydessä ilmi.

Talousrikoksista raportoiminen voidaan kokea epämukavaksi ja ahdistavaksi, minkä takia asiat pyritään selvittämään asiakkaan kanssa henkilökohtaisesti. Tämän kaltaiset tunteet eivät kuitenkaan ole esteenä asiasta eteenpäin raportoimiseen, sillä niin velvoitetaan toimimaan. Yleisimmäksi talousrikostyyppiksi nostettiin esille verorikokset, kirjanpitorikokset, henkilökohtaisten kulujen laittaminen kirjanpitoon sekä rahanostot osakeyhtiöissä.

Talousrikosten tunnusmerkkejä havaitessa kaikilla haastateltavilla oli melko samanlainen lähestymistapa asiakkaaseen; otetaan yhteyttä esimerkiksi soittamalla asiakkaalle ja selvitetään, mikä yhteys asialla on liiketoimintaan. Talousrikosten tekemisen kaikki haastateltavat kokivat nykypäivänä hankalaksi, sillä tietoja seurataan monen eri tahon kautta. Rikoksen mahdollisuudesta haastateltavien mielipiteitä jakoivat asiakkaat, jotka vastasivat osittain taloushallinnostaan itse. Toisen näkemyksen mukaan rikoksen vaaraa ei ole, sillä kirjanpitoa seurataan kuitenkin kuukausittain tilitoimistossa. Toinen näkemys taas oli se, että sillä voi olla vaikutusta, koska tieto tapahtumista tulee tilitoimistolle jälkikäteen ja se voi riippua myös siitä, kuinka hyvin kirjanpitäjä osaa lukea tilanteita. Rikosten rangaistusten koettiin olevan sinällään kohtuullisia, mutta vertaillen muihin rikoksiin rangaistukset koettiin olevan jopa liian kovia.

Tietoisuus koulutuksista oli kohtuullisella tasolla, jokaisella haastateltavalla oli riittävät valmiudet hakea tietoa koulutuksista tarvittaessa. Koulutukset koettiin selvästi tarpeellisemmaksi isommissa yrityksissä ja niissä myös oli tarjolla sisäistä koulutusta, kun taas pienemmissä yrityksissä koettiin saavan tarpeeksi tietoa myös esimerkiksi sähköpostiin tulevista ohjeistuksista. Kaksi haastateltavista oli osallistunut ulkopuolisen tahon järjestämiin koulutuksiin, joista toisella on säännöllisesti verkkokoulutuksia ja toinen aikoo myöhemmin käydä verkkokoulutuksia lisää. Näiden lisäksi myös yksi haastateltavista oli kiinnostunut osallistumaan esimerkiksi Taloushallintoliiton järjestämään koulutukseen. Koulutukset eivät varsinaisesti ole lisännyt työntekijöiden raportointia havainnoistaan, mutta ne selkeästi

herättävät keskustelua ja ainakin hetkellisesti saavat ihmiset olemaan enemmän hereillä kyseisistä asioista.

Tuloksista kävi myös ilmi, että ainoastaan yksi yritys oli kehittänyt riskianalyysin talousrikosten havaitsemiseksi ja torjumiseksi. Toki myös muissa yrityksissä oli joitain tapoja, kuten kuukausittaista raporttien seuraamista, mutta ne eivät olleet käytössä juuri talousrikosten havaitsemista tai torjumista varten.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että kaivattaisiin lisää selkeämpiä ohjeistuksia esimerkiksi siitä, mihin kuuluu ilmoittaa havaitessaan talousrikoksen tunnusmerkkejä. Myös koulutuksia tai näkyvämpää ohjeistusta kaivattaisiin uusien velvoitteiden osalta, että itse opiskelu ei jäisi täysin yrittäjän vastuulle.

Tulokset osoittavat, että henkilöä, joka kouluttautuisi säännöllisesti talousrikosten varalle ei koeta niin tarpeelliseksi pienissä yrityksissä, kuin suurissa yrityksissä. Pienissä tilitoimistoissa yrittäjät itse ovat vastuussa tiedonsaannista ja tiedon jakamisesta työntekijöille, mutta organisaatioissa on vastuuhenkilö tai -henkilöitä juuri tätä varten. Kuitenkin suuremmissa organisaatioissakin tilitoimistokohtainen asiantuntija olisi yhden haastateltavan mielestä hyödyllinen.

Haastatteluiden perusteella voidaan sanoa, että talousrikoksia tapahtuu, mutta rikostutkintaan johtavat talousrikokset olivat näissä tilitoimistoissa harvinaisia. Pienempiä asioita, jotka voisivat johtaa rikokseen, on sen sijaan hieman enemmän, esimerkiksi omien kulujen laittamista kirjanpitoon. Koulutuksia pidetään pääosin hyödyllisinä ja tärkeinä, mutta kaikki eivät siitä huolimatta koe tarvetta osallistua sellaisiin.

6.2 Pohdinta

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, millä tavoin tilitoimistoissa kohdataan talousrikokset sekä millaisia erilaisia talousrikosten ehkäisy- ja torjumiskeinoja heillä on käytössään. Lisäksi selvitin, onko käytössä mahdollisesti omia menetelmiä sekä osallistuuko yritysten henkilökunta koulutuksiin. Yksi tavoitteistani oli

myös syventää omaa tietämystäni aiheeseen liittyen. Lisäksi tavoitteenani oli tuoda ilmi sitä, kuinka paljon todellisuudessa talousrikoksista tiedetään ja paljonko tietoisuuden lisäämiseen ollaan valmiita panostamaan.

Hieman yllätyksenä tuli se, kuinka vähän koulutuksille talousrikoksista koetaan olevan tarvetta. Isommilla yrityksillä, joilla on toimipaikka useammassa kaupungissa, oli selkeästi isompi tarve ja halu kouluttautua aiheeseen liittyen. Se voi johtua siitä, että organisaatioissa on todennäköisesti enemmän resursseja kouluttautumiseen. Myös asiakasyritykset voivat olla toiminnaltaan niin suuria, että kouluttautuminen talousrikosten varalle on ehdotonta, että pystyisi huomaamaan suuren liiketoiminnan seassa tapahtuvan rikollisuuden.

Rikostutkintaan edenneitä talousrikoksia on aika vähän, joka yllätti minut. Ajattelen talousrikosten vähäisyyden johtuvan siitä, että talousrikosten tekeminen nykypäivänä on yhä haasteellisempaa koko ajan kehittyvien järjestelmien ja toimintatapojen vuoksi. Myös osa tutkimukseeni osallistuneista haastateltavista yrityksistä ovat kokoluokaltaan sen verran pieniä, että asiakasyrityksiä on mahdollisesti helpompi tarkkailla ja heihin on mahdollisuus pitää halutessaan läheiset välit, joka voi myös osaltaan vaikuttaa siihen, että talousrikoksia ei juurikaan tehdä. Haastateltavien kokemat talousrikokset olivat tyypiltään verorikoksia, jotka myös tilastoissa ovat yleisin talousrikostyyppi. Nämä verorikokset olivat tulleet ilmi verotarkastuksien yhteydessä, joiden avulla yleensä suurin osa talousrikoksista havaitaankin.

Työssä aiemmin nostettiin esille ajatuksia siitä, kuinka tilitoimistoissa voitaisiin mahdollisesti ehkäistä ja torjua talousrikoksia. Toimintatapoina oli epäilyttäviin tilanteisiin puuttuminen ja asiakasyrityksen opastaminen. Tutkimuksessa yritysten toimintatavoiksi nousi esille samoja asioita.

Opinnäytetyöni saavutti sille asetetut tavoitteet melko hyvin. Opinnäytetyöprosessi oli ajoittain haastava ja se kesti odotettua kauemmin. Eniten työn etenemistä hidastivat vaikeudet saada haastateltavia sekä haastatteluaikojen pitkät välit. Ensimmäinen haastattelu tehtiin vuoden 2019 joulukuun loppupuolella ja

viimeinen vuoden 2020 maaliskuun loppupuolella. Haastavan työstä teki ehdottomasti haastateltavien löytäminen, sillä monet jättivät haastattelukutsuihin kokonaan vastaamatta ja näin ollen täytyi etsiä lisää mahdollisia haastateltavia. Haastattelukutsuihin tuli myös muutama kielteinen vastaus, jotka perusteltiin esimerkiksi tilitoimiston pienuudella. Kutsutut ajattelivat, että vastaukset eivät välttämättä olisi olleet tarpeeksi riittäviä tutkimukseni kannalta. Yksi kielteinen vastaus perusteltiin myös sillä, että tähän aiheeseen liittyvät asiat haluttiin pitää organisaation sisällä. Onnistuin kuitenkin tavoitteiden mukaisesti hankkimaan viisi haastateltavaa tilitoimistoyrittäjää ja vastaukset toivat minulle toivotun hyödyn tutkimusta ajatellen. Uskon työn olleen myös hieman haastava sen takia, että työlläni ei ollut toimeksiantajaa. Opinnäytetyöohjaajan avulla sain kuitenkin hyvin aiheesta sekä ajatuksesta kiinni.

Tietoperustana teoriapohjaani oli kirjallisuus ja verkkolähteet. Niistä löytyi hyvin kattavasti tietoa. Jotkut kirjoista olivat jo niin vanhoja, että niihin viittaaminen ei olisi ollut turvallista, sillä tieto ei ollut enää ajantasaista. Työn myötä opin suhtautumaan kriittisemmin lähteisiin ja kehityin tiedonhaussa.

Talousrikollisuus oli minulle ennestään aiheena melko vieras, joten työn avulla pääsin syventymään aiheeseen kunnolla ja opin aiheesta paljon uutta. Oli myös mielenkiintoista päästä haastattelemaan tilitoimistoyrittäjiä. Tutkimuksen avulla sain perspektiiviä talousrikollisuuden määrästä Pohjois-Karjalassa.

Talousrikollisuuteen liittyviä tutkimuksia on tehty jonkin verran aiemmin, mutta tällaista tutkimusta ei kuitenkaan ole tehty, missä tutkitaan myös talousrikollisuuden liittyviä koulutuksia ja niiden tarpeellisuutta. Aiemmat työt aiheesta ovat käsitelleet muun muassa talousrikollisuutta Suomessa, talousrikostutkintaa sekä talousrikollisuutta tietyillä aloilla. Lähimpänä omaa aihettani oli tutkimus tilitoimistokirjanpitäjistä talousrikosten havaittajoina.

Aiheena talousrikollisuus oli hyvin mielenkiintoinen ja hyödyllinen. Oma osaamiseni on kehittynyt opinnäytetyön myötä merkittävästi ja kehityin erityisesti kirjoittajana. Koen, että tämän työn tekemisestä on minulle jatkossa hyötyä omalla tilitoimistourallani, sillä osaan nyt paremmin tunnistaa talousrikosten

tunnusmerkkejä. Lisäksi tiedän nyt, kuinka tulisi toimia, mikäli kohtaisin talousrikollisuutta urani aikana.

6.3 Luotettavuus ja eettisyys

Luotettavuus ja eettisyys olivat opinnäytetyötä tehdessä tärkeässä roolissa ja ne kulkivatkin matkassa läpi koko työn. Tässä työssä erityistä huolellisuutta tutkijalta vaadittiin lähdekriittisyyden, tutkimusaineiston keräämisen sekä käsittelyn kanssa. Niin itse tutkimuksessa, kuin tutkimustulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimuksen ja niiden tulosten arvioinnissa on noudatettu hyvän tieteellisen käytännön mukaista rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta. (Tutkimuseettinen Neuvottelukunta 2012).

Työssä käytetyt lähteet merkittiin selkeästi ja oikealla tavalla. Lähteisiin pyrittiin etsimään aina ajantasaisin tieto ja kaikki lähteet olivat tarkoituksenmukaisia. Tutkimus toteutettiin niin, että haastateltavien anonymiteetti säilyi koko tutkimuksen ajan. Haastateltavaa yritystä tai henkilöä ei pystynyt tunnistamaan vastausten perusteella. Tutkimusaineistojen käsittelyssä ja säilytyksessä on huolehdittu siitä, että ne eivät ole joutuneet väärin käsiin tutkimuksen aikana tai sen jälkeen. (Vilkkä 2017.)

Haastattelukysymykset olivat mahdollista ymmärtää eri tavalla, kuin mitä kysymyksellä tarkoitettiin. Haastattelun sisältäessä vapaata keskustelua haastateltavilla oli kuitenkin mahdollisuus kysyä tarkentavia kysymyksiä, mikäli kysymys oli heille epäselvä. Tämä mahdollisti myös tutkijalle mahdollisuuden kysyä jatkokysymyksiä haastateltavilta.

6.4 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkimukseni toinen teema oli talousrikollisuuteen liittyvät koulutukset. Osalle haastateltavista koulutukset olivat tuntemattomampaa aluetta, eikä heillä ollut tiedossa kovin montaa talousrikoksista kouluttavaa tahoa. Tähän liittyen voisi tehdä

oppaan tai koulutusmateriaalin kehittämisen siihen, miten työpaikoilla voitaisiin kouluttaa henkilöstöä ennaltaehkäisemään ja huomioimaan talousrikoksia. Oppaassa voisi olla lueteltuna koulutusten järjestäjiä. Opas antaisi tietoa yrittäjille, sillä se auttaisi suunnittelemaan ja toteuttamaan koulutuksia henkilöstölle.

Talousrikollisuuden estämisestä voisi tehdä oppaan siitä, kuinka huomioida talousrikosten tunnusmerkit ja missä vaiheessa havainnoista täytyisi ilmoittaa eteenpäin, sekä mille taholle ilmoitetaan. Monille voi olla hankala tunnistaa sitä, millaisista asioista ilmoitus kuuluu tehdä ja missä vaiheessa. Oppaasta voisi olla hyötyä kenelle tahansa alalla toimivalle.

Tässä työssä tutkittiin asioita pelkästään tilitoimistoyrittäjien näkökulmasta. Koulutustarvetta ja talousrikosten kanssa toimimista voitaisiin tutkia tilitoimistokirjanpitäjän näkökulmasta. Tutkimuksesta voisi olla apua yrittäjille, jotka suunnittelevat koulutuksia aiheeseen liittyen. Näin saataisiin paremmin sisällytettyä koulutuksiin asioita, joissa henkilöstö kokee tarvitsevansa kehitystä.

Lähteet

- AJ&CO. 2019a. Verorikos. <http://ahj-law.fi/verorikos/> 17.10.2019.
- AJ&CO. 2019b. Kirjanpitorikos. <http://ahj-law.fi/kirjanpitorikos/> 17.10.2019.
- AJ&CO. 2019c. Rahanpesurikos. <http://ahj-law.fi/rahanpesurikos/> 23.10.2019.
- Alma Talent. 2019. Petos 2019 – Väärinkäytösten ehkäisy. <https://koulutus.almatalent.fi/petos-vaarinkaytosten-ehkaisy/> 16.10.2019.
- Danielsson, P. 2018. Talousrikokset. Teoksessa Niemi, H. (toim.). Rikollisuustilanne 2017 – rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsinki: Helsingin Yliopisto, 137-146.
- FINSTA asianajotoimisto. 2019a. Verorikokset. <https://talousrikos.fi/verorikokset/> 17.10.2019.
- FINSTA asianajotoimisto. 2019b. Velallisen rikokset. <https://talousrikos.fi/velallisen-rikokset/> 9.11.2019.
- Fredman, J. 2018. Kirjanpitorikokset tilitoimiston näkökulmasta. Tilisanomat. <https://tilisanomat.fi/kirjanpito/kirjanpitorikokset-tilitoimisto> 10.11.2019.
- Harmaa talous & talousrikollisuus. 2019a. Harmaan talouden ja talousrikollisuuden toimenpideohjelma 2016-2020. <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/torjunta/torjuntaohjelma/> 19.11.2019.
- Harmaa talous & talousrikollisuus. 2019b. Verotus – Verohallinto taklaa veropetoksia tehokkaasti. <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/torjunta/verotus/> 19.11.2019.
- Hirvonen, M. & Määttä, K. 2018. Harmaa talous ja talousrikollisuus – ilmenemismuodot ja torjunta. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Häyrynen, J. & Kurenmaa, T. 2006. Arvopaperimarkkinarikokset. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Karjalainen, L. 2015. Tilastotieteen perusteet. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Koivumäki, T. 2014. Verotarkastus ja harmaa talous. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Liiketalouden koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/83764/koivumaki_tanja.pdf?sequence=1&isAllowed=y 5.9.2019.
- Koponen, P. & Sahavirta, R. 2007. Kirjanpitorikokset. Teoksessa Lahti, R. & Koponen, P. (toim.). Talousrikokset. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy, 55- 102.
- Koponen, P. 2007. Velallisen rikokset. Teoksessa Lahti, R. & Koponen, P. (toim.). Talousrikokset. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy, 103-144.
- Lahti, R. 2007. Talousrikosoikeuden yleisistä opeista. Teoksessa Lahti, R. & Koponen, P. (toim.). Talousrikokset. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy, 3-28.
- Lattu, M. 2019. Kilpailukykyisen tilitoimiston kärkihankkeita on jatkuva kehittyminen. Tilisanomat. <https://tilisanomat.fi/kolumnit/kumppanikolumni/kilpailukykyisen-tilitoimiston-karkihankkeita-on-jatkuva-kehittyminen> 5.11.2019.
- Neuvonen, J. 2012. Harmaan talouden torjunta rakennusosalalla. Saimaan ammattikorkeakoulu. Liiketalouden koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

- https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/42760/Johanna_Neu-vonen.pdf?sequence=1&isAllowed=y 5.9.2019.
- Näpärä, L. 2017. Haastattelun lajityypit. <https://www.spoken.fi/2180/> 19.9.2019.
- Ojala, M. 2019. Tilitoimisto ja rikosoikeudellinen vastuu. Tilitoimistossa. <https://tilitoimistossa.taloushallintoliitto.fi/tilitoimiston-johtaminen/rikosoikeudellinen-vastuu> 19.11.2019.
- PAM. 2019. Harmaa talous. <https://www.pam.fi/wiki/harmaa-talous.html> 17.11.2019.
- Rikoslaki 1889/39.
- Sahavirta, R. 2007. Verorikokset. Teoksessa Lahti, R. & Koponen, P. (toim.). Talousrikokset. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy, 177-225.
- Sahavirta, R. 2007. Rahanpesurikokset. Teoksessa Lahti, R. & Koponen, P. (toim.). Talousrikokset. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy, 145-176.
- Sihvonen, J. & Uusi-Hautamaa, L. 2019. Väärinkäytökset yrityksissä – Estä, havaitse, korjaa. Helsinki: Alma Talent.
- Sisäministeriö, 2019. Talousrikollisuus ja harmaa talous. <https://intermin.fi/poliisiasiat/talousrikollisuus-ja-harmaa-talous> 27.8.2019.
- Sisäministeriö. 2016a. Valtioneuvoston periaatepäätös kansalliseksi harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategiaksi 2016-2020. <https://www.vero.fi/globalassets/harmaa-talous-ja-talousrikollisuus/torjunta/kuvat-videot-ja-tiedostot/valtioneuvoston-periaatepaatos-kansalliseksi-harmaan-talouden-ja-talousrikollisuuden-torjunnan-strategiaksi-2016-2020.pdf> 29.10.2019.
- Sisäministeriö. 2016b. Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelma vuosille 2016-2020. <https://intermin.fi/documents/1410869/3723676/Harmaan+talouden+torjuntaohjelma+vuosille+2016-2020/5babe37d-5044-4b8f-8f10-818640590d60> 29.10.2019.
- SurveyMonkey. 2019. <https://fi.surveymonkey.com/mp/quantitative-vs-qualitative-research/> 5.9.2019.
- Suomen luonnonsuojeluliitto. 2019. Ympäristörikos. Ympäristörikos on hiljainen ja näkymätön. <https://www.sll.fi/mita-me-teemme/laki-ja-politiikka/tule-mukaan/ym-paristorikos/> 17.10.2019.
- Taloushallintoliitto. 2019a. Tilitoimiston palvelut. <https://taloushallintoliitto.fi/tilitoimistoasiointi/tilitoimiston-palvelut> 29.10.2019.
- Taloushallintoliitto. 2019b. Taloushallintoala Suomessa. <https://taloushallintoliitto.fi/tietoa-meista/tutkimuksia-ja-tietoa-alasta/tilitoimistoala-suomessa> 29.10.2019.
- Taloushallintoliitto. 2019c. Miksi auktorisoitu tilitoimisto? <https://taloushallintoliitto.fi/tilitoimistoasiointi/miksi-auktorisoi-toimisto> 10.11.2019.
- Taloushallintoliitto. 2019d. Valitse itsellesi paras koulutus. <https://koulutus.taloushallintoliitto.fi> 17.11.2019.
- Taloushallintoliitto. 2019e. Tilitoimiston riskienhallinta – Tilkitse taloudellisten väärinkäytösten mahdollisuus.

- <https://koulutus.taloushallintoliitto.fi/koulutus/esimiestyo-johtaminen-ja-kehittaminen/tilitoimiston-riskienhallinta-tilkitse-taloudellisten> 28.8.2019.
- Taloushallintoliitto. 2019f. Rahanpesulaki ja tilitoimiston uudet velvoitteet. <https://koulutus.taloushallintoliitto.fi/koulutus/prosessi-tekniikka-ja-automatio/rahanpesulaki-ja-tilitoimiston-uudet-velvoitteet> 28.10.2019.
- Taskinen, T. 2010. Talousrikollisuus Suomessa. Vaasan ammattikorkeakoulu. Liiketalouden ja matkailun koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/12135/Taskinen_Teija.pdf?sequence=1&isAllowed=y 5.9.2019.
- Theseus. 2019. <https://www.theseus.fi/discover?scope=%2F&query=harmaa+talous&submit=&rpp=10> 28.8.2019.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Tutkimuseettinen Neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. 3.5.2020.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2019. Taloushallintoalan toimialaraportti 2019. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161842/TEM_2019_50_R.pdf?sequence=1&isAllowed=y 29.10.2019.
- Valtioneuvoston viestintäosasto. 2016. Harmaata taloutta ja talousrikollisuutta voidaan parhaiten torjua ennalta estävällä työllä. Valtioneuvosto. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/harmaata-taloutta-ja-talousrikollisuutta-voidaan-parhaiten-torjua-ennalta-estavalla-tyolla?_101_INSTANCE_YZfcyWxQB2Me_groupId=10616 23.10.2019.
- Vasara, P. 1997. Harmaan talouden tarkastusiskut – Verotarkastuksen keinot harmaan talouden valvonnassa. Helsinki: Hakapaino.
- Vento, H. 2015. Kirjanpitorikos tapetilla. Tilisanomat. <https://tilisanomat.fi/yritysjuridiikka/kirjanpitorikos-tapetilla> 17.10.2019.
- Vilkkä, H. 2017. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- YLE. 2008. Katainen haluaisi kitkeä kuittikaupparikollisuuden. <https://yle.fi/uutiset/3-5832190> 17.11.2019.
- Yrittäjä A. 2019. Nauhoitettu haastattelu 20.12.2019.
- Yrittäjä B. 2020. Nauhoitettu haastattelu 15.01.2020.
- Yrittäjä C. 2020. Nauhoitettu haastattelu 17.01.2020.
- Yrittäjä D. 2020. Nauhoitettu haastattelu 11.03.2020.
- Yrittäjä E. 2020. Nauhoitettu haastattelu 26.03.2020.

Haastattelukysymykset

Talousrikollisuus

1. Oletteko havainneet tilitoimistouranne aikana talousrikollisuutta (esim. Verorikos, kirjanpitorikos, rahanpesurikos)? Mikäli olette, niin millä tavalla se on ilmennyt?
2. Mikäli talousrikollisuuden tunnusmerkkejä on havaittu, kuinka niiden kanssa on toimitettu? Onko esimerkiksi raportoitu eteenpäin?
3. Minkä tyyppinen talousrikollisuus on mielestänne yleisintä tai toistuvinta tilitoimistoalalla?
4. Minkälainen kynnys mielestänne on rikoksesta tai rikosepäilystä raportointiin? Mitä tunteita se voi herättää ilmoittajassa?
5. Kuinka lähestytte asiakasta epäillessänne tai havaitessanne talousrikosten tunnusmerkkejä? Onko tähän kehitetty selkeä kaava, kuinka toimitaan?
6. Koetteko tilitoimistoasiakkaiden talousrikosten tekemisen helpoksi vai vaikeaksi? Vaikuttaako se, jos asiakas hoitaa osan taloushallinnosta itse?
7. Koetteko rangaistuskäytäntöjen olevan kohtuullisia rikosten tekoapoihin nähden? Esim. kirjanpitorikoksesta rangaistus sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta, kun taas törkeässä tekemuodossa rangaistus on neljästä kuukaudesta neljään vuoteen vankeutta.

Koulutukset

8. Oletteko tietoisia mitkä kaikki tahot järjestävät koulutuksia aiheeseen liittyen? Jos olette, niin mitä ne tahot ovat?
9. Onko tilitoimistossanne osallistuttu koulutuksiin tai oletteko itse kouluttaneet henkilöstä talousrikosten torjumiseen ja havaitsemiseen liittyen?
10. Mikäli koulutuksia on ollut, ovatko työntekijät koulutuksen myötä raportoineet aiempaa herkemmin havainnoistaan?
11. Millaisia keinoja olette kehittäneet talousrikosten havaitsemiseksi ja torjumiseksi?
12. Kaipaisitteko lisää koulutuksia tai ohjeistusta? Herääkö ajatuksia siitä, millaisesta aiheesta olisi tällä hetkellä hyvä puhua enemmän?
13. Olisiko mielestänne turvallisempaa, jos yrityksessä olisi ainakin yksi henkilö, joka on kouluttautunut ja kouluttautuu säännöllisesti talousrikosten varalle?